

Decisiones Sacramentales, Theologicæ, Canonicæ, & Legales

In Quibus Tota materia Sacramentorum, Theologiæ Moralis, Juris Canonici, & Quæstiones plurimæ Juris Civilis explicantur, dilucidantur, & traduntur, Eruditionibus, Historiis, & Exemplis adornatæ ; Opus Episcopis, Vicariis, Parochis, Confessariis, aliisque Studiosis utile, ac jucundum In Libris novem ...

Via Lactea Sive Institutiones Iuris Canonici

Chiericato, Giovanni Maria

Augustæ Vindelicorum, 1730

Liber Qvartvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94613](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94613)

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI.

LIBER QUARTUS.

TIT. I.

De Accusationibus, Denunciationibus, & Inquisitionibus.

Actum est in titulis præcedentibus, & in superioribus Libris de Civilibus Judiciis; nunc de Criminalibus agendum est, quæ cum instituantur per Accusationem, Denunciationem, vel Inquisitionem, ut hic in principio, ob id nunc de his tractatur. Et pro Tituli expeditione videbimus:

1. Quid sit Accusatio?
2. Qui possint accusare?
3. Qui possint accusari?
4. Quid sit Inquisitio?
5. Ubi, & quomodo sit facienda?
6. Quid sit Denunciatio?
7. Qui sint effectus Accusationis, Denunciationis, & Inquisitionis?

Quò ad Primum. Accusatio est alicujus criminis delatio, quæ solet fieri cum solemnī præcedente inscriptione. *§. 1. hoc tit. c. Qualiter, & cap. Licet Hely, de Simon.* Solemnis autem inscriptio tunc dicitur fieri, quando Accusator se obligat ad eandem poenam, si non probaverit, quam Reus debuit pati ipso Accusatore probante. *cap. Quisquis 2. q. 8. & cap. Qui crimen. ead. caus. c. Tua, de Procurat. & Gloss. in c. Super his, extr. eod.*

Quò ad Secundum. Regula generalis constituitur, omnes posse accusare, nisi quis speciali ratione prohibeatur, sicut idem de Teste, & Procuratore dicitur. *l. 1. de Testib. l. Murus, ff. de Procurat.* Itaque quidam prohibentur propter ætatem. *c. Prohibentur. 2. qu. 1. l. Qui accusare, ff. eod. & l. 2. §. Pupillus, ff. eod.* Alii propter sexum, ut feminæ, nisi in quibusdam casibus. *d. cap. Prohibentur. d. l. 2. ff. eod. tit. l. In questionibus, ff. ad leg. Jul. majest. §. Consequens. Civil. Institut. de Suspect. tutor.* Item alii propter Magistratum, ut Consules. *d. c. Prohibentur. d. l. Qui accusare;* quia nec ipsi possunt in jus vocari. *l. Si maritus, ff. ad l. Jul. de Adult.* Hoc tamen intelligendum de illis Magistratibus, qui merum habent Imperium, secus in modicis. *l. Nec Magistratibus, ff. de Injuriis.* Alii propter Sacramentum, ut Milites, qui jurant, se non evituros mortem propter Rempublicam. *d. c. Prohibentur.* Nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur. *l. Non prohibentur. l. Si crimen. c. Qui accusare non poterunt.* Alii propter delictum, ut Criminosi, & infames. *c. In primis. 2. qu. 1. circa fin.* Nisi contra infames in exceptis criminibus, ut ibi. Alii propter suspicionem turpis quæstus, *Doct. Clericali Tom. II, Lib. VIII,*

ut qui duos reos in diversis Judiciis accusavit; judicio nondum finito. *l. Cum rationibus. c. qui accus. non poterunt.* Nam is tertium accusare non potest, nisi suam, vel suorum injuriam prosequatur. *l. Inter liberos, ff. ad l. Jul. de Adult. §. ult. l. Nos accusare, ff. eod. tit. §. Lege Julia.* Item Qui propter accusandum, vel non accusandum nummos accepit, qui incidit in legem Juliam Repetundarum. *l. Eadem, §. ult. ff. ad leg. Jul. repetund.* Et in legem Corneliam. *c. Concessionis. 1. qu. 1.* Alii propter conditionem suam, ut Liberti contra Patronos. Alii propter paupertatem, ut qui minus, quam quinquaginta aureos habent in bonis. *d. c. Prohibentur. d. l. Qui accusare. & l. Alii. & l. Nonnulli, ff. eod.* Item illi non admittuntur, qui ad fortilegos, magosque concurrunt. *c. Quisquis 2. q. 8.* Hi autem omnes, si suam, vel suorum injuriam prosequantur, admittuntur, ut *l. Hi tamen, ff. eod. c. Omnibus. 4. q. ult.* Item in criminibus exceptis, ut est crimen Majestatis læsæ, Hæresis, Simonia, fraudati census, fraudatæ annonæ, dilapidationis.

c. Sanè. 1. §. q. 3. extr. de Simon. c. Nemini. Item sunt alii, qui propter reverentiam non possunt accusare eos, quibus reverentiam debent, ut liberi, liberti, beneficiati, familiares, servi; quibus, si hoc fecerint, imponuntur variæ poenæ. *d. l. Qui accusare, in fin. l. Hi tamen. §. prima. c. eod. l. Iniquum. & l. Si quis ex familiaribus. & l. Contra Ecclesiam. c. Liberti. & cap. Octava. 12. qu. 2.* Idem procedit in Clerico beneficiato. *c. ult. de Postul. Item socii, & participes criminum non possunt accusare. cap. Veniens. de Testibus. l. Si filium. c. de Liberali caus.* Item ab alio delatus alium accusare non potest. *d. c. Prohibentur. c. ult. extr. de Testib.* Itaut non possit nec etiam suum accusatorem accusare, nisi de majori crimine agatur. *c. Neganda. 2. qu. 11.* Quod procedit multo magis in condemnato, cum sit infamis, nisi suam injuriam prosequatur. *l. Qui judicio ff. eod.* Verum non denegatur ei accusare suum accusatorem, nisi per sententiam amiserit libertatem, & Civitatem. *l. Is qui, ff. de Publ. judic.*

Quò ad Tertium. Hic itidem Regula generalis est constituenda, Omnes scilicet posse accusari, quibusdam exceptis propter excellentiam dignitatis, ut Papa, & Imperator; ipsi enim supra Jus sunt, legibusque soluti. *c. Proposuit. supra. de Præbend. l. Digna vox. c. de Legib.* Papa enim Superiorem non habet, nisi Deum. *cap. Nemo aliorum. 9. q. 3.* Excipitur crimen hæresis, ut in *d. cap. Si Papa.* In hoc enim habetur pro minori quolibet Christiano. Item Magistratus non accusatur, intellige de supremo, ut supra dictum est.

Quò ad Quartum. Inquisitio nil aliud est, quam Investigatio à Judice facta ex officio; cum præcedente

dentediffamatione, ac quasi fama denunciante Judex ad aliquod crimen investigandum procedit. §. Per inquisitionem, hoc tit. d. cap. Qualiter, & quando de Accusat. Inquisitionis autem plures sunt species. Generalissima, ut cum Prælatus inquirat super statu totius Provinciæ; de qua in c. sicut. eod. & in c. Romana. de Censib. Et per Abb. in c. Qualiter. il secondo. eod. Et in hac non est necesse infamiam præcedere; quinimodò Prælatus tenetur quolibet Anno hanc inquisitionem facere. cap. Cum venerabilis. de Censib. Quædam Generalis; ut cum inquiratur super statu Civitatis, Castri, vel alterius particularis loci; & in hoc etiam casu non exigitur, ut diffamatio præcedat. c. l. de Offic. ordin. l. Congruit. ff. de Offic. Præsid. Quædam est Specialis contra certam personam: Et hæc interdum fit non ad pœnam imponendam, sed ex debito officii: ut puta ne carnale Matrimonium, stante legitimo impedimento, contrahatur, vel non confirmetur Electus; & nec etiam hoc casu exigitur infamia, quia non agitur ad pœnam, ex quo fit ex debito officii. cap. Postquam. & c. Cum dilecti & c. Nihil. cum similibus. de Elect. & c. fin. de Clandest. despons. Innoc. in cap. i. de Excess. Prælat. Host. in c. Unico. Ut Eccles. Benefic. & Abb. in d. cap. Qualiter. & cap. penult. eod. Quandoque autem ista Specialis Inquisitio fit ad pœnam imponendam, & tunc si fit ad Denunciationem publici officialis, non est necessarium, ut fama præcedat. l. Et quidem. C. eod. cap. Præterea. de Testib. cogendis. Quanquam dici possit, quod hoc casu præcedat fama, quia non denunciantur nisi notoria, alioquin denunciationi non creditur secundum Abb. in d. cap. Qualiter. Et notatur in §. Aliquando. 4. q. 4. Quandoque fit speciali fama deferente; & tunc habet locum, quod hic dicitur; Quod tamen recipit aliquas distinctiones, & limitationes, de quibus habetur in d. cap. Qualiter. & in l. 2. §. Si publico. ff. de Adul. de quibus aliisque multis videndus est Farinacius in tract. de Inquisitione. d. quæst. 2. & seqq.

Et quantum spectat ad inquisitionem scito, quod quamvis in ea præcedere debeat diffamatio; attamen si quis coram Inquisitore crimen aliquod fuerit confessus, non poterit iste suam confessionem revocare, eo prætextu, quod fama non præcesserit Inquisitionem. §. Si quis hoc tit. Etenim hoc casu crimen factum est notorium per confessionem. cap. fin. de Cohabit. Clericor. & mulier. Alius casus est, quando Inquisitor præsentem inquisitum; nec excipiente de non diffamatione procedit. §. Idem hoc tit. Quod intellege si sit præsens, & sciens; alias enim si ignoret testes deponere super causa principali, omiffa Inquisitione infamiz, sibi non præjudicat. c. Inquisitionis. §. Quinimodò. ext. eod. Alios casus vide in c. Unico. Ut Eccles. Benefic. sine dim. conserant. d. §. Si publico. facit. cap. i. ext. eod. in 6.

Quod ad Quintum. Inquisitio, si de speciali tractetur, est facienda in eo loco, ubi crimen patratum dicitur; & si sit respectu particularis personæ, fit in eo loco, ubi illa persona, de qua inquirendum est, conversatur, cap. Paratus. 22. quæst. 1. cap. Pudenda. 24. quæst. 1. c. Postquam. sup. de Elect. c. Quosdam. de Præsumpt. Et citatur is, contra quem inquiritur, & significatur ei crimina, de quibus est inquirendum. c. Si primates. §. quæst. 2. d. c. Qualiter. §. Deber. extr. eod. Qui poterit opponere contra Inquisitorem de suspecto, c. Ad petitionem. ext. eod. Et quod sit

criminosus, c. Judicet. 2. q. 7. Et etiam poterit opponere contra Testes. extr. eod. c. Cum oporteat. & c. Qualiter. de Simon. cap. Licet Hely. & cap. Petuas.

Quod ad Sextum. Denunciatio nihil aliud est, quam Delatio criminis, ad Judicem facta, nulla præcedente inscriptione, sed tantum charitativa admonitione. d. §. i. hoc tit. d. c. Qualiter. §. fin. cap. Cum dilectus. hoc eod. Atque ideo in Denunciatione non est necessaria Inscriptio, quia est faciendaa ad correctionem; Accusatio vero ad depositionem instituitur. §. Ideo. hoc tit. cap. Super his extr. eod.

Quod ad Postremum. Effectus Accusationis est Depositio. Effectus Inquisitionis est Remotio ab administratione. Effectus vero Denunciationis est Penitentia, seu Correctio: quod ex jam dictis apparet; & ita tradit Goffred. in sua Summa. eod. num. 11. Quandoque tamen etiam ex Denunciatione sequitur amotio, ut per Goffr. ibidem. Et est notandum, quod si Accusator defecerit in probatione, eam pœnam incurrit, quam si probasset, Reus sustinere debebat, quæ pœna talionis dicitur. §. Accusator. hoc tit. cap. 1. & 2. §. q. 6. Et de hoc traditur 2. q. 3. per tot. Denuncians vero si non probet, suspendendus erit ab officio, & beneficio, donec suam purgaverit penitentiam, c. fin. de Calumn. d. §. Accusator. Plura qui cupit scire de Accusatione, Denunciatione, & Inquisitione, legat Julium Clarum in sua Practica Criminali lib. 5. §. fin. quæst. 7. quæst. 11. & quæst. 12. Necnon Ant. Concilium in suis Resolutionibus Criminalibus, verb. Accusatio, & verb. Inquisitio.

T I T. II.

De duplici Purgatione.

Quoniam sæpissimè intervernerit, ut accusati propter aliquam suspensionem contra eos existentem, debeant se purgare; idcirco nunc de hac materia tractatur; & videbimus:

1. Quid sit Purgatio?
2. Quot sint ejus species?
3. In quibus casibus inducatur?
4. Cui?
5. Quomodo?
6. Quis sint effectus?

Quod ad Primum. Purgatio est Demonstratio Innocentia super objecto crimine, ut hic in princip. & ita dicit Goffred. in sua Summa. de Purgat. Canonica.

Quod ad Secundum. Duæ sunt species Purgationis; Vulgaris scilicet, & Canonica, Vulgaris est, quam vulgus, vel invenit, vel sequitur; ut cum aquæ frigida, vel candentis ferri, vel duelli, & singularis certaminis, quis subijt iudicium. cap. Ex tuar. de Purgat. Canon. cap. fin. de Purgat. vulg. c. 1. eod. c. Monomachiam. 2. quæst. 4. Sed hæc reprobatur à Jure Canonico, ut c. i. de Purgat. vulg. d. c. Monomachiam. Et est Decretum Concilii Tridentini in sess. 25. de Reformat. c. 19. Ubi non solum volentibus Duellum facere, verum & Principibus, Patrinis, Advocatis magnæ pœnæ apponuntur: item & spectatoriibus. Ideo sciendum, quod usque ad undecimum sæculum erat in usu hæc Purgatio vulgaris, quæ ad probandam innocentiam infamati ex delicto, cogebat illum vel purgare in Duello, vel

vel ferrum igneum manibus stringere, vel super vomeres ignitos ambulare, vel aquam ferventem bibere, ut scribunt DD. quos cumulant Barbosa, & Emanuel Gonzalez in Comment. ad cap. 1. & segg. de Purgat. vulgari. Ubi referuntur multa miracula personarum innocentium; quibus addendum est illud Sanctæ Chune Gundis Augustæ, Uxoris Sancti Henrici Imperatoris, quæ licet Virginitatem illibatam servaret, calumniosè accusata de incontinentia super ardentem vomerem nudis pedibus illæsa ambulavit; ut scribit Surius in ejus Vita die 3. Martii. Canonica purgatio est illa, quæ fit per Juramentum, ut putatis, qui est crimine infamatus, jurat, se non esse tali crimine, vel macula inquinatum; & hæc Sacris Canonibus comprobatur. §. Canonica. hoc tit. de Purgat. Canon. per tot. tit. & 2. quæst. 4. per tot. & 15. q. 5. Vulgari penitus prohibita.

Quod ad Tertium. Purgatio inducitur in iis casibus, in quibus non adfuit Testes, qui possint convincere suspectum de crimine; quando enim crimen est notorium, non inducitur purgatio. cap. Cum dilectus. de Purgat. Canon. c. Evidentia. de Accusat. §. Plane hoc tit. Et tunc inducenda est, quando infamatus est apud bonos, & graves; & infamia non habuerit ortum ab inimicis. extr. de Purg. canon. c. Cum in juvenute. Et quamvis generaliter ratione criminis purgatio inducatur; aliquando tamen inducitur ratione defectus. cap. Accedens extr. eod. Aliquando propter surreptionem. c. Ex parte. extr. de Offic. Ordin. Aliquando in merè civilibus Purgatio inducitur. cap. Quod ad Consultationem, secundum unam lectionem, extr. de Sent. & re Jud.

Quod ad Quartum. Ex jam dictis patet, Purgationem illi indici, qui de crimine est infamatus, sed non convictus; ut in nostro tit. in princip. Et docet Goffred. in sua Summa. de Purgat. Canonica. cap. De hoc autem. de Simon. & cap. Nos inter. De Purgat. Canon.

Quod ad Quintum. Purgatio fit hoc modo: ille, qui est suspectus aliquo modo ob famam de crimine; jurat, se innocentem, & sine aliqua culpa de crimine objecto; & adducit purgatores, qui jurejurando affirmant, se verè credere, ab eo, qui se purgat, verum esse Juramentum. c. Constitutus. de Purgat. Canon. c. Cum dilectus. c. Cum P. Manconella. eod. tit. d. §. Canonica. Et isti compurgatores debent esse bonæ famæ, & opinionis, nec de aliquo crimine condemnati, & ab Ecclesia approbati; nec debent esse Vicini, aut habere conversationem cum purgando, ut in dictis Juribus.

Quod ad Postremum. Effectus Purgationis est, ut sequuta Purgatione, legitimè facta, pro Innocente habeatur qui se purgavit. Qui si fortasse in Purgatione defecerit; tunc habetur pro convicto, seu confesso, nisi aliud judicantis discernet æquitas. §. Quicumque. hoc tit. Ita notatur in c. Exturatum. extr. de Purgat. Canon. d. c. Cum P. Manconella.

T I T. III.

De Simonia.

Delictorum alia offendunt Deum principaliter; Quædam verò hominibus damnum inferunt. Deum offendunt Simonia, Apostasia, Sortilegium, Maledicentia, Sacrilegium. Hominibus verò læsionem inferunt

Homicidium; Adulterium; Stuprum, Rapi-
na, Furtum, Usura, Falsum, injuriæ. Ita-
que de his omnibus distinctè intendit tractare.
Auctor: Et primo loco de Simonia; videbimus
igitur:

1. Quid sit Simonia?
2. Unde dicta?
3. Quot species?
4. Quomodo committitur?
5. Quis possit hoc crimen deferre?
4. Qui sint effectus hujus Accusationis?

Quod ad Primum. Simonia nihil aliud est, quam Studioſa voluntas, seu cupiditas emendi, aut vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa; ut hic in princ. Et not. in c. Consulere. extr. eod. Et per Host. in sua Summ. eod. tit. §. 1. Spiritualibus autem annexa sunt, ut Jus percipiendi fructus perpetuò, secundum Host. in Summ. eod. d. §. 1. Vel Jus Patronatus. c. Quanto. de Jud. & c. Quia Clerici. de Jure Patron. Et de hac definitione notat Abbas in c. Nemo extr. eod. Alia autem definitio traditur hic in princ. ut per te videre poteris.

Quod ad Secundum. Simonia dicta fuit à Simone Mago, qui fuit primus hujus sceleris Inventor: ut hic in princ. & apparet in Actis Apostolorum c. 8. c. Qui studet. 1. q. 1.

Quod ad Tertium. Simoniz duæ sunt species Conventionalis, & Mentalis. Conventionalis est, cum aut aliquid datum est, vel de dando in posterum tractatus intercesserit, & conventio. §. Simonia inf. hoc tit. c. Sunt nonnulli. 2. q. 1. Mentalis est, cum nullum quidem intercessit pactum, sed sola prava dantis, & recipientis mens, & intentio concurret. d. §. Simonia. Et de hac dist. vide Abb. in d. cap. Nemo. vers. Sed oppon. & in c. Consulere. extr. eod. Moralizæ tamen, & communiter omnes DD. addunt tertiam speciem, & est Simonia Realis, quando scilicet pactiones Simoniacæ sunt effectuatæ. Reginald. lib. 10. cap. 27. num. 419. & ego dixi in meis Decisionibus Miscellaneis. Decis. 22. per totam.

Quod ad Quartum. Simonia committitur quotiescunque pro Re spirituali, vel spirituali annexa, pecunia, vel aliud recipitur; ut supra in definitione patet; Vel si quis favor promittatur. §. contrahitur. h. t. d. c. Sunt nonnulli. 1. q. 1. Vel obsequium humanum præstetur. d. cap. Sunt nonnulli. & cap. Cum essent. eod. Quod intellige si principaliter id præstetur propter beneficium Ecclesiasticum. Secundariò tamen bene potest sperari, & concedi beneficium hoc modo; ita notatur in c. Consultuit. d. 74. & in cap. Quid proderit. d. 61. & per Innoc. in c. Venerabilem. de Elect. in fin. in Verb. Fiducia. Unde inferitur, quod Episcopus pro manuum impositione; ita nec Minister, nec Notarius pro Ordinatione potest aliquid recipere. §. Et sicut. hoc tit. cap. Totum. 1. q. 3. & est tex. in Extravag. Urban. Pontif. Sanè in vinea, in communibus. Etiam si spontè oblatum sit, per Concil. Trid. sess. 21. cap. 1. de Reform. Hinc etiam Simonia committitur si quis pro personis Ecclesiasticis deducendis in Sedem, vel Sacerdotibus instituendis, vel sepeliendis mortuis, seu pro nubentium benedictionibus aliquid accipiat. §. Sed tunc quoque. hoc tit. cap. Cum Ecclesia. eod. & l. quæst. 3. cap. Si quis objecerit. cap. Suam. extr. eod. nisi aliquid gratis concedatur; ita notatur in d. cap. Suam, & in Abbas. §. Sciendum. h. t.

K 3

Alius

Alius casus est, quando aliquid datur pro liberando se à molestia, quæ indebitè inferitur. *§. Idem hoc tit.*

Quò ad Postremum. Varii sunt effectus huius criminis. In primis autem Episcopus non potest dispensare cum electo simoniace, etiamsi ignorante electo sit commissæ Simonia: unde si eo reclamante aliquid datum sit non committitur Simonia. *§. Planè, hoc tit. cum simil. §. Sed videamus, hoc, tit. c. penult. de Elect.* Cum eo autem, qui simoniace simplex beneficium obtinuit, potest Episcopus dispensare, tribus tamen intervenientibus. Primò, quòd Simonia sit commissæ ignoranter ab eo, cum quo dispensatur. Secundò, quòd beneficium sit simplex. Tertiò, quòd præcedat libera Resignatio. *d. §. Sed videamus, d. cap. penult. & in cap. de Simoniace, eod.* Secundus effectus est, quòd simoniace ordinans cum suo ordinato, & Clerico mediatore est deponendus; quòd sime mediator Laicus fuerit, excommunicatur. *§. Ac veluti, hoc tit. cap. Si quis Episcopus. & c. Si qui à Simoniace. & cap. de cetero, 1. q. 1. c. Cum satis. ubi Abb. eod. & c. Per inquisitionem. de Elect.* Si quis verò beneficium simoniace fuerit consequutus, si per accusationem fuerit convictus, privatur beneficio, & deponitur: Si verò per inquisitionem, tunc privatur quidem beneficio, sed tamen post peractam pœnitentiam permittitur in suo ordine ministrare. *§. Quod si non h. t. cap. Presbyter. 1. quæst. 1.* Secundus casus probatur in *d. cap. Generaliter. il 2. de Accusat.* & est rex in *cap. Dilectus 2. eod.* Et quòd dicitur de beneficio sic obtento, habet locum etiam in dignitate simoniace impetrata: ut per Goffr. in *sua Summ. eod. num. 20. argum. c. Dudum Rothomag. extr. de Elect.* Unum tamen hic à nobis notandum venit, quòd si quis parvulus propter parentum cupiditatem per pecuniam Ecclesiam sit consequutus, post liberam resignationem, cum eo poterit dispensari. Cætera videri possunt apud Goffred. in *sua Summa eod.* Et quoniam sæpe sæpius Beneficiati in suorum permutatione Beneficiorum faciunt ad invicem pacta Simoniaca; ad ea cognoscenda, legantur mæx Discordiæ Forenses, tum de Beneficiis. *Discord. 51.* tum de Jurisdictione *Discord. 51.* in quibus planè, & plene ostenditur, quæ Pacta sint licita? & quæ sint Simoniæ vitio infecta?

T I T. IV.

De Hæreticis, Schismaticis, & Apostatis.

Vidimus de uno crimine, quod continet Deilationem, ut in *§. fin. sup. de Dupl. purgat.* sequitur nunc de aliis videre; & in hoc titulo videbimus:

1. Quid dicantur Hæretici?
2. Qui dicantur Schismatici?
3. Qui dicantur Apostata?
4. Quid sit Apostasia, & quotuplex?
5. Quæ sint horum delictorum pœna?

Quò ad Primum. Hæretici sunt, qui vanæ gloriæ, principatusque sui causa, vel alterius temporalis commoditatis, falsas opiniones gi-gnunt, aut sequuntur; ut hic in *princ. & in cap. Hæreticus. 24. q. 3.* Et horum sex species enumerantur à Goffredo in *sua Summ. in tit. de Hæretic.* Primò, novas opiniones sequendo, & tunc dicitur Hæresiarcha, sicut Arrius, Sabellius, & Macedo, quorum Sectatores & ipsi hæretici dicuntur vel Arriani, vel Sabelliani, vel Macedoniani, cap.

Quid. *§. Sabelliani, & §. Arriani, & §. Macedoniani. 24. q. 3.* Secundò, Scripturam aliter interpretando, quam sensus Spiritus sancti flagitat. *cap. Hæresis. d. 24. q. 3.* Tertiò loco dicitur hæreticus, quia Sacramentis Ecclesiæ, & communione fidelium est divisi. *cap. Quod autem 4. quæst. 1.* Quartò, hæreticus dicitur Sacramentorum per-versor, ut Simoniacus. *c. patet. 1. ult.* Quinto loco dicitur hæreticus, qui dubius est in fide. *c. 1. extr. de Hæret.* Sexto modo dicitur hæreticus, qui Romanæ Ecclesiæ privilegium, ab ipso Summo Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur. *cap. 1. 22. d.*

Quò ad Secundum. Schismatici sunt illi, qui se ab unitate Ecclesiæ per inobedientiam separant, ut hic in *princ. & Abb. in c. Tua. de Schisma.* Schisma enim est illicita discessio eorum, inter quos unitas esse debet. *c. Schisma. 24. q. 1.* Et differt Schisma ab hæresi, quia hæresis in principio habet perversum dogma, quòd non habet Schisma, sed in fine contingit aliqua hæresis. *c. Inter hæresim. 24. q. 3.* ita ut ex his possumus etiam concludere, quòd idem sit hæresis, & schisma, quia nullum schisma est, quòd sibi aliquam tandem hæresim non confingat: ut hic in *princ. & per Abb. in Rubr. eod. & per Host. in Summ. eod. de Schisma. & per Archid. in d. cap. Inter. & notatur in cap. Quia diligentia. de Elect.*

Quò ad Tertium. Apostata sunt illi, qui à statu Fidei, Obedientiæ, vel Religionis, quam se tenere professi sunt, temerarie recedunt. *§. Apostata. inf. hoc tit.* Et hinc etiam dicitur Apostasia, quasi post status, id est retrogradus status: & Apostata, quasi retrò stans, vel retrò abiens. *c. Non observetis. 26. quæst. 7. & c. fin.*

Quò ad Quartum. Tres sunt Apostasiæ species, ut in *d. §. Apostata: & per Hostiens. in Summ. eod. §. Quod species.* Et per Glossam, & DD. in *cap. 1. de Apostat.* Prima est perfidia, cum quis scilicet à fide recedit. *c. Non potest. 2. q. 7. & cap. Quidam. de Apost.* Et in *cap. Contra Christianos. de Hæret. in 6.* Alia est inobedientiæ, cum scilicet quis præceptum sui Superioris spontè transgreditur; sive Patrum regulis, vel Constitutionibus non obtemperat. *c. Alieni. 3. q. 4. & c. Alieni. 2. q. 7. & cap. Si quis. & cap. Illud. de Majorit. & obed. Tertia, Irregularitatis, & ea est, cum quis ab ordine suo, sive assumptæ Religionis recedit. c. fin. dist. 50. & cap. Legi. 16. q. 1.*

Quò ad Postremum. Hæretici, si Clerici sint, deponuntur, & traduntur iudicio secularis Judicis puniendi; & intellige, quòd Ecclesia tradit hæreticum clericum seculari Judici, eum relinquendo. *cap. Ad abolendam. extr. eod. de Hæret. §. 1. & c. Cum non ab Homine. ext. de Judiciis. c. Novimus. de Verb. signif. c. Ad falsarium. ext. de Crimin. fals.* Ecclesia enim pro damnandis corporaliter supplicat. *c. Reos. 23. q. 5. l. Adhætor. C. de Episc. audit.* Et privantur officio, & beneficio. *§. In hæresi. hoc tit. d. c. Ad abolendam.*

Laici verò puniuntur ad arbitrium Judicis secularis ad requisitionem Episcopi. *cap. Cum secundum eod. in 6. & cap. Ad Abolendam. eod.* primo enim bona hæreticorum post sententiam publicantur. *§. Bona. hoc tit. c. Negantis. & c. Excomm. eod. d. c. Cum secundum.* Quod extenditur etiam ad dotem uxoris ipsius hæretici, si scienter cum hæretico contraxerit. *§. Sed & hoc eod. cap. Accusatus. §. penult. eod. in 6. l. Quisquis. Ad l. Jul. majest. §. Inverendum. Instit. de Hæred. quæ ab Intest. defer. Et pro-*

Et propter criminis enormitatem etiam post mortem hæretici, ipsius bona confiscantur. *§. Post mortem. inf. hoc tit. d. cap. Accusatus. §. penult.* Secundò privantur Sepultura Ecclesiastica. *§. Ecclesiastica. h. t.* Et tumultantes eos scienter excommunicantur, nec ante absolvuntur, quàm propriis manibus eos exhumaverint; & locus, ubi hæreticus est positus, perpetuò caret sepultura. *d. §. Ecclesiastica.* Et de hoc notatur in *cap. Potest. de Re judic. in 6. c. Quibusdam. de Penit. & c. Ubi periculum. §. Civitas. de Elect. in 6. cum similibus.* Tertiò descendentes ab hæretico usque ad secundum gradum, & descendentes ab hæretica usque ad primum beneficio Ecclesiastico, & officio publico privantur. *§. Sed & eorundem. hoc tit. d. c. Ad abolendam. cap. Filius. §. Quod si quis. de Penit. in 6. c. Statutum. 2. eod. in 6.* Hoc tamen non habet locum in filiis, & descendentibus eorum, qui emendati sunt, & unitati Ecclesiæ reincorporati; idest qui ab Ecclesia receperunt poenitentiam; vel saltem eam recipere sunt parati. *§. Hoc tamen. cum seq. hoc tit. de c. Statutum. & facit cap. Ex tenore. de Temp. ordin. & c. fin. de Furr.* Et nota, quod suspecti de hæresi, nisi se purgent, sunt excommunicandi, & si in excommunicatione infortuerint, condemnantur tanquam hæretici. *§. Si verò. h. t. c. Excommunicamus. §. Qui verò. & d. cap. Ad abolendam. eod.* Et si quis postquam hæresim abjuraverit, iterum in eam incidit, seculari Curie puniendus traditur, non tamen ei poenitentia denegatur. *§. Quod si. h. t. de c. Ad abolendam. & cap. Super eo. eod. tit. in 6.*

Pœna autem Schismaticis est, ut excommunicetur, deponatur, bona ei confiscentur, & quæ ab eo gesta sunt, nulla declarentur. *§. Utrumque. hoc tit. c. Quoniam in fine. de Off. Ord. c. 1. de Schismat. in 6.* Et quomodo gesta per schismaticum nulla sint, vide per Abb. in *cap. 1. de Schismat. in fine.*

Apostatæ autem puniuntur, quia efficiuntur infames, & excommunicantur; & etiam aliis plebuntur pœnis secundum diversitatem Apostatiæ. *§. fin. hoc tit.* Ita Abb. magistraliter in *cap. 1. de Apostat. & per Host. in sua Summ. de Apostat. §. Qualiter. & per Goffred. in summ. eod. num. 3.*

TIT. V.

De Sortilegis, Maledicis, & Sacrilegis.

Absolutis antedictis speciebus delictorum, nunc ad alias species fit transitus, & agitur de delictis, quæ secundum Canones possunt etiam puniri respectu Laicorum in foro sæculari: Et pro tituli expeditione videbimus:

1. Qui dicantur Sortilegi?
2. Qui Maledici?
3. Qui Sacrilegi?
4. Quæ pœna sint contra hos delinquentes statuta?

Quò ad Primum. Sortilegi illi appellantur, qui prætextu Religionis per quasdam sortes divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione facta, futura promittunt, ut sunt Arioli, Aruspices, Incantatores, & similes personæ, quæ quasi inito pacto cum Dæmone inter homines fidem aucupari contendunt. *§. Sunt autem. hoc tit. cap. Sortilegi. 26. qu. 1. & qu. §. c. Aliquant.*

Quò ad Secundum. Maledici illi appellantur, qui impura lingua in Deum, vel in ejus Sanctos

blasphemias inferre non erubescunt. *§. Diversa hoc tit. Abb. in c. 2. de Maled.*

Quò ad Tertium. Sacrilegi illi appellantur, qui vel circa personas, vel circa res, aut loca sacra delinquant, ut sunt illi, qui res furantur sacras, Ecclesias incendunt, vel simili modo delinquant. Committitur enim sacrilegium vel rationerum, vel ratione personarum. Ratione rerum, veluti cum quis sacrum de non sacro, vel sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro aufert. Gloss. est in *l. Divus. ff. ad l. Juliam peculat. & cap. Quisquis. 17. q. 2.* Vel etiam si inta certos passus aliquid furatur. *d. c. Quisquis. §. Sacrilegium. hoc tit.* Immo committitur sacrilegium per turbationem solum rerum Ecclesiasticarum. *c. Conquestus. ubi Abb. de Foro compet.* Contrahitur etiam per invasionem rerum patrimonialium ipsius Clerici, ut notat Abb. in *c. Caterum. vers. nota ergo ex omnib. de Jud.* Ratione personarum sacrilegium perpetratur, cum quis in Clericum, vel Monachum violentas, & impias manus injicit. *c. Si quis suadente. 17. quæst. 4.* Vel cum personæ Deo dicatæ appetantur per coitum. *cap. Impudicas. 27. quæst. 1. §. Personarum. inf. hoc tit.* Sed de hoc cap. infra dicetur in *§. Penult. de Adul. & in §. Si quis igitur. cum plurib. seqq. inf. de Sent. excomm.*

Quò ad Postremum. In primis scias, quòd Sortilegium semper saltem hæresis suspicionem inducit, sive committatur sortilegium circa aras idolorum, si thura, nefariæ preces emittantur, sacrificia offerantur, Dæmones consulantur, & si eorum responsa accipiantur. *cap. 11. quæst. 26. q. 2.* Item si quis associet sibi ad fortes exercendas hæreticos, vel facit prædicta cum Corpore, & Sanguine Christi; vel si, ut in fortibus possint habere responsa, puerum rebaptizant, ut refert Paulus Ghirlandus in suo Tractatu, quem de hac materia facit; sive si quis pro fortibus habendis non adoret Dæmones, sed solum ad tentandam mulieris pudicitiam invocet, vel poculum amatorum misceat: quamobrem contra sortilegos antedictos Inquisitores hæreticæ pravitatis cognoscunt; ut hic in princ. facit rex. in *d. §. Sanè.* Et tradit Abb. in *c. cum sit. Vers. item & addo. d. Foro compet.* Ad rem nostram, Sortilegi, & Incantatores deiciuntur ab Ecclesia, & nisi resipiscant, perpetuo anathemate feriuntur. *§. Ariolorum. hoc nostr. tit. §. Ex præmissis. 26. quæst. §. c. Illud. sanè. in fin. 26. qu. 2.* Et si Clerici existant, degradantur. *d. cap. Aliquant. 26. quæst. §. & cap. Si quis ariolos. & cap. Admoneant. 26. q. 7. & per Host. in Summ. eod. §. Quæ sit pœna.* Et de eorum punitione extat Constitutio 46. Gregor. XV. quæ incipit: *Omnipotens Dei, &c.* edita Die 20. Martii 1623. Illis autem, qui sunt maledici, debet poenitentia injungi, quam si facere recusent, ab Ecclesia arceantur, & post mortem careant Ecclesiastica sepultura. *§. Diversa hoc tit. c. 2. de Maled. c. de Viro. 12. qu. 2. cap. Frater. 17. quæst. 4.* Blasphemare autem est attribuere aliquid Deo, quod illi non convenit; vel negare de eo, quod ipsi convenit; vel attribuere creaturæ, quod convenit soli Deo. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 13. art. 1. ubi etiam Cajet. in Verb. Blasphemia. Et eadem pœna puniuntur etiam sacrilegi. Sed tamen advertendum est, quòd Sacrilegus quandoque pro modo delicti gravius punitur; interdum enim ultimo damnatur supplicio; ut per Host. in Summ. eod. in fin. Nunc Sacrilego poenitentiae beneficium penitus denegatur, quod intellige in illo tantum crimine.

crimine, super quo non vult satisfacere; namque in aliis imponitur Pœnitentia, quæ licet non sit fructuosa quò ad vitam æternam; tamen valebit ad mitius supplicium subeundum. *c. Ult. §. Ult. de Pœnit. d. 4. & notat in cap. 2. de Raptor.* Quandoque anathemate vincitur. *cap. Conquestus. de For. competen. d. cap. Quisquis. 17. q. 4. cap. Nulli. 12. q. 2. & c. Præditi.* Nunc perpetua infamia damnatus carceri traditur. *cap. Attendendum. 17. quæst. 4. c. In primis. 2. q. 1.* Nunc exilium ei imponitur, aut depositione coercetur. *cap. Si quis deinceps. 17. q. 4.* Aliquando etiam pecuniaria pœna mulctabitur. *d. c. Quisquis. cap. in litteris. de Rapt.* Sed non modò delinquentes his pœnis puniuntur, sed etiam consentientes, & cooperantes. Item Sacerdotes ipsi Pœnitentiam dantes, vel sepulturæ eorum intervenientes pari pœna puniuntur; vel & si ab iis elemosynam recipiant. *§. Non solum. hoc tit. cap. Omnes. 17. q. 4. & ibi not. & vide notata in c. Ex transmissa. de Decim. facit cap. Super eo. de Rape.*

TIT. VI.

De Furtis.

Postquàm supra in §. fin. tractatum est de quadam specie Furti, nempe de Sacrilegio, nunc in genere de Furtis tractatur, & circa tituli expeditionem videbimus:

1. Quid sit Furtum?
2. In quibus Rebus consistat?
3. Quæ sit pœna Canonum in Fures?
4. Qui hac pœna teneantur?

Quò ad Primum. Furti nomine quæcunque illicita Rei alienæ usurpatio continetur; sed nunc de his agitur Furtis, quæ speciali nomine destituta, generali Furti appellatione continentur, ut hic in princip. *§. Item obicitur. & c. Panale. 14. q. 5.* Furtum verò est contrèctatio Rei alienæ, quæ sit animo lucrandi, invito Domino; & dicitur a Furvo, idest nigro; eò quòd clam, & obscurè, & plerumque de nocte fit; vel à fraude, vel à ferendo, idest auferendo. *l. 1. ff. eod. & refert Goffr. in Rubr. ext. eod.*

Quò ad Secundum. Furtum committitur in rebus mobilibus, & corporalibus, non autem in immobilibus, vel incorporalibus, quæ nec tradi, nec contrèctari possunt. *§. Quod autem. Instit. Civil. de Usucapien.*

Quò ad Tertium. Præter Leges Civiles, de Jure Canonico est constituta pœna in Fures, ut si fuerint hac infamia notati ad Ordines sacros promoveri non possunt, quinimò si sint promoti, ab iisdem deiciendi sunt, & si depositi fiunt incorrigibiles, excommunicantur, & demum potestati sæculari tradi debent. *§. Fures. hoc tit. cap. Cum non ab homine. de Judic. cap. Tue. de Pœnis.* Et si Fures in prædando, vel furando occidantur, non est pro eis orandum. *cap. Fures. ext. eod. §. Et si dum. hoc tit.* Et ratio est, quia præsumitur, quòd decedant in peccato mortali. *cap. Placuit. 23. qu. 5. cap. Neque. 88. dist. cap. Pro obeuntibus. 13. q. 2.* Qui si vulnerati confessi fuerint, communicatio eis non est deneganda. *d. §. Et si dum. cap. Pœnitentes. 50. dist.* Et illis etiam sepultura conceditur. *cap. fin. 13. q. ult. & not. in cap. 2. eod.* Et dictum est supra de Sepulturæ. Et hoc procedit non solum si confessi sint Sacerdoti, verum etiam si Diacono, immò etiam Laico. *cap. Sanctum est. de Consecrat. dist. 4. cap. Quem pœnitet.*

circa finem. *de Pœnit. dist. 1. cap. 1. in princ. dist. 6.* Sed advertas, quòd hoc casu Laicus non potest absolvere, quia non habet potestatem clavium; sed Deus remittit peccatum per contritionem; ut per Abb. in *cap. 2. eod.* Nec Papa posset dare talem potestatem non Sacerdoti, de quo notatur in *cap. Pervenit. dist. 95.* Verum à pœna excusatur, qui propter necessitatem cibaria, vestem, vel pecus furatus fuerit. *§. Sed hac. hoc tit. cap. Si quis propter. eod.* Etenim propter necessitatem omnia fiunt communia. *cap. Discipulos. de Consecrat. d. 5. & cap. 1. dist. 42. & 12. q. 1. cap. 2. & c. Quod autem. 23. q. 8. & c. Sicur. d. 47.* Qui tamen tali casu furatur, debet credere Dominum permitturum. *§. Furtum. Instit. Civil. de obi. qua ex del. nasc.*

Quò ad Postremum. Non solum tenetur furti is, qui ipsum committit, sed etiam ille, qui consilium ad furtum, aut auxilium dedit. *§. fin. hoc tit. & not. in c. 1. de Offic. delegat. facit §. Si verò opem. Instit. Civil. de Obligat. qua ex delict. cap. Penult. eod.* Et nota secundum Goffr. in sua Summ. *eod. n. 8.* Quòd consilium dat, qui persuadet, impellit, & instruit aliquem ad furtum faciendum: opem verò fert, qui ministerium, & auxilium præbet ad surripiendas res. *Instit. Civil. §. Interdum. eod. l. In furti actione. §. Reti. ff. eod.* Et tenetur furti non manifesti. *l. si qui opem. ff. eod. tit.* Non tamen de consilio quis tenetur; nisi furtum secutum sit. *d. l. Is qui. §. Si tu.* Item nota ex supradicto §. fin. quòd ille quoque reus est, qui furti conficius domino querenti non indicat. *cap. Qui cum fure. ext. eod.*

TIT. VII.

De Usuris.

Superiori titulo de Furtis dictum est, sed quoniam Furtum quodammodò committit, qui usuram exercet. *c. Si quis usuram. 14. q. 4.* ideo de Usuris hic tractatur, & videbimus:

1. Quid sit Usura?
2. Unde dicatur?
3. Quot sint ejus species?
4. In quibus rebus committatur?
5. Quæ pœna statuatur contra Usurarios?
6. Qui teneantur pœnis istis?

Quò ad Primum. Usura est quidquid ultra sortem mutuatam percipitur; ut hic in princ. *c. Plerique. & cap. Usura. 14. qu. 3.* Cui descriptioni adde, siro pæctio, siue intentione aliquid sorti accedat. *cap. 1. ext. eod. & c. Consuluit. cap. Si feneraveris. 14. q. 3.*

Quò ad Secundum. Usura dicitur ab usu, quia scilicet pro usu pecuniæ recipitur, ut hic in princ. & per Abb. & Goffr. in Rubric. ext. eod. vel ab usu aris, nam principaliter in usu pecuniæ committitur.

Quò ad Tertium. Dux sunt species Usuræ. Alia est corporalis, & iniqua, quæ committitur inter homines, dum contractus exercent; & hæc subdividitur; Alia enim est sanus sortis; Alia est sanus feneratoris. Qui hæc secundam speciem exercent, etiam secundum leges infamia notantur. *l. Improbum sanus. C. Ex quibus causis infam. c. Infames. §. Triia. 3. q. 7.* Sed secundum Jura Canonica in utraque specie ipso Jure infamia irrogatur, cum in utraque committatur peccatum mortale. *6. q. 1. c. Infames.* Altera species est spiritualis, & æqua; ut quando aliquid misericorditer tribuimus, ut à Domino multipliciter, & in perpetuum

tuum tributum mensuram recipere valeamus. *c. Sicut non suo. 46. dist. arg. c. In singulis. 76. dist.*

Quò ad Quartum. Usura in solo mutuo proprie committitur, ut dicit Goffr. in *tit. practica. n. 5.* Mutuum autem consistit in iis rebus, quæ pondere, numero, vel mensura continentur, ut æs, argentum, & aurum; vel quæ ad mensuram dantur, ut frumentum, vinum, & oleum: Sed nihilominus præter has res committitur etiam Usura, ut si ego mutuum tibi aliquid ex his, quæ constant in pondere, numero, vel mensura, & tu pro usura promittis mihi equum, vestem, prædium, vel quid aliud; hoc enim casu Usura dicitur. *d. c. Plerique. 14. q. 3.*

Quò ad Quintum. Variæ sunt poenæ à sacris Canonibus in usurarios statuta, nempe infamia, excommunicatio, amissio Beneficiorum, & officiorum, & Ecclesiastica sepultura privatio. *§. Multiplicibus. h. t. c. Quia in omnibus. eodem. c. Quamquam. eod. in 6.* Immo nec domus debent locari exercentibus usuris. *cap. primò. eod. in 6. cap. Si verò. de Sent. Excomm.* Accedat, quòd testamenta istorum non valent, etiam si disponant in pias causas. *§. Testamenta. cum sequenti. h. t. d. c. Quamquam. eod. in 6.* Sed postquam usura sunt extortæ debent restitui, vel ab his, qui receperunt, vel ab hæredibus, etiam si non adsint personæ, quibus sit facienda restitutio, tunc enim in pauperes usura erogantur; quinimò de necessitate debet fieri huiusmodi erogatio in pauperes; nisi paupertas evidenter excuset eum, qui debet facere restitutionem. *§. Planè. hoc tit. cap. Cum tu. ubi Abb. extr. eod.* Et nota, quòd in quantum dicimus, paupertatem excusare, suppleas, quòd si venerit ad pinguem fortunam, tenetur, ut antea tenebatur. *c. Odoardus. de Solutione. arg. l. Si debitoris. ff. de cessione honor. & c. Si quis de corpore. 26. q. 6. & notatur in c. Cum tu.* Illud etiam advertendum est, quòd Iudex censura Ecclesiastica potest precipere, ne fenerator usuras conventas exigit, & ut exactas restituat, quamvis fuerit Juramentum interpositum de non repetendis usuris. *§. Sed & si quis hoc tit.* Et regula generalis est apud Theologos, & Canonicos, quòd Usurarius in Sacramento Pœnitentiæ absolvi non potest, nisi facta Usurarum restitutione, ut videre est apud Leotard. de *Usuris. quest. 96. num. 19.* & apud Mastrum in *Theolog. Mor. dist. 5. num. 93.* Siquidem Usura est gravissimum peccatum, obligans ad restitutionem; & qui aliter asserit, hæreticus est. *Clem. unica. §. fin. de Usuris.* Ideò Usurarius non est capax Sacramentalis absolutionis ante factam restitutionem, vel idoneam cautionem præstitam de illa facienda. *cap. Quia in omnibus. de Usur. c. Quamquam. eod. tit. in 6.* ubi etiam statuitur, ne tradatur Ecclesiastica Sepultura, etsi poenitens decesserit, ante factam ipsam Usurarum restitutionem. Concord. *Clem. 1. Verb. Manifestos. de Sepulchris.* Quinimò etiam Iudæi publici feneratorum sunt puniendi, & excommunicatione mulcandi; scilicet eis interdicens commercio cum Christianis. *§. Iudæi quoque. hoc tit. cap. Post miserabilem. & c. Quanto. de Usuris.* non enim licitum est Iudæis exercere Usuram cum Christianis, ut probat Leotardus de *Usur. qu. 100. num. 32.* & tenet Rota Romana par. 5. recentior. *Decis. 301. à num. 31. & seqq.* & notant mea *Eroremata cap. 79. n. 48. usque in fin.*

Quò ad Ultimum. Omnes tenentur poenis supradictis, qui in mutuo recipiunt aliquid supra

Doct. Clericali Tom. II. Lib. VIII.

fortem, tribus casibus exceptis; videlicet, Damni emergentis, vel lucri cessantis, vel periculi rei mutuatæ in se suscepti. Primus casus est *Damni emergentis*, id est, quòd qui mutuo dat suam pecuniam alteri, hac de causa sentiat aliquid damnum; sunt tamen necessariae tres conditiones, ne Usura committatur; *Una*, quòd nihil exigatur ultra damnum; *Alter*, quòd damnum sit verum, non autem fictum; & *Tertia*, quòd Mutuatarius ab initio sit monitus de hoc damno, & consentiat illud compensare. Card. Toletus in *Summa. lib. 5. cap. 32. & 33.* & alii, quos ego allegavi in meis *Decisionibus Miscellan. decis. 33. num. 1. & 2.* Secundus casus est *Lucri cessantis*; illud scilicet, quòd Mutuus lucratus esset cum ea pecunia, quam mutuo dedit; & in hoc pariter tres concurrere debent conditiones: *Una*, quòd illa pecunia verè esset destinata ad negotiationem; *Alter*, quòd Mutuus non habeat aliam pecuniam otiosam; & *Tertia*, quòd non exigatur, nisi tantum, quantum verè lucratus fuisset ipse mutuus, detractis expensis solitis fieri in negotiatione, & hoc post annum, & volente, ac consentiente mutuatario, ut latius in *d. Decis. Miscellan. 33. num. 3. & 4.* ubi DD. Tertius casus est, si mutuus post datam pecuniam mutuo suscipiat in se periculum ejusdem pecuniæ, vel mercium, quas mutuatarius cum eadem pecunia emeret ad negotiandum, nam ratione *Periculi* potest licite lucrum recipere; sed hæc una conditio necessaria est, ut non detur pecunia Mutuatario cum hac obligatione, persolvendi aliquid plus, ratione *Periculi*; sed relinquatur in sua libertate ineundi contractum *Assurationis Periculi*; ut bene advertit Leotardus de *Usur. q. 23. n. 5.* ubi DD. cumulat; quibus addendi sunt Emanuel Gonzalez in *cap. Naviganti. n. 8. & ibid.* Fagnanus *n. 19. de Usuris*; & alii à me allegati in meis *Discordiis Forensibus de Jurisdictione. Discord. 31.* in qua plenè disserui de fœnore Nautico, de Cambiis maritimis, & de Contractibus *Assurationis*, ostendens, quando sint liciti? & quando non? sed Usurarii.

TIT. VIII.

De Adulteriis, & aliis Conjunctionibus illicitis.

Quemadmodum in Vitiis Capitalibus post Avaritiam sequitur Luxuria, ita hic post tractatum de Usuris, quod est magnum Avaritiæ scelus, subnectitur Adulterium, tanquam præcipuum Luxuriæ flagitium, & agit de aliis illicitis conjunctionibus; & pro Tituli declaratione videbimus:

1. Quid sit Adulterium?
2. Quotuplex?
3. Quo jure puniatur?
4. Quibus poenis?
5. Quot sint species illicitarum conjunctionum?
6. Quibus poenis earum singula mulcentur?

Quò ad Primum. Adulterium est alieni thori violatio. Vel ut scribit S. Thom. 2. 2. q. 154. art. 8. Est illicitus concubitus conjugati, vel conjugati: & dicitur Adulterium, quasi ad alieni thori accessus. *cap. Lex illa. §. Quam ergo. 39. q. 1. & cap. Non machaberis. 32. q. 5.*

Quò ad Secundum. Duplex est Adulterium, Spirituale, & Carnale. Adulterium Spirituale est quod-

L

quodlibet mortale peccatum hominis Christiani: quoniam quilibet Anima Christiana est desponsata Christo, juxta illud *Osee* 2. 20. *Et sponsabo te mihi in fide.* Adulterium carnale est illud supra definitum, quod subdividitur in *Simplex*, & *Duplex*. Primum est, quando unus tantum ex Adulteris est conjugatus. Alterum, quando uterque habet conjugem; & hoc gravius est: potissimum si adultera est conjugata. *Mastrius in Theol. Moral. disp. 11. num. 125.* & gravitas consistit, quia offenditur *Lex Divina*; nempe Matrimonium, quod est Sacramentum Ecclesie. *Laditur Lex Naturalis*, quæ præcipit, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Peccat in *Legem Canonica*, quæ adeo detestatur hoc scelus, ut in primitiva Ecclesia Adulteros non admittebat ad Sacram communionem, nisi post Pœnitentiam. *Annor. 15. ut testatur S. Basilius Epist. 3. ad Amphilocho. & facit capit. Quid in omnibus. 32. quasi.*

7. Quod ad Tertium. Sciendum est ex communione DD. consensu, Adulterium esse delictum mixti Fori: & ideo puniri posse tam a Judice Ecclesiastico, quam a Judice Sæculari. *cap. fin. 32. q. 5. cap. Tua. de Procurator. cap. 1. ubi Gloss. Verb. Canones. Abb. num. 3. & Alciatus. num. 18. De Offic. Ordinar.* Quod tamen est intelligendum, ut Sæcularis Judex procedere possit, quando agitur ad puniendum delictum Adulterii tantummodo; Judex autem Ecclesiasticus tum ad dictam punitionem; tum ad sententiandum super thori separatione, in qua Laicus Judex non potest judicare. *d. cap. Tua. de Procurator. cap. Plerumque De Donat. Abb. in d. cap. 1. n. 3. & in ca. Cum sit. n. 23. de Offic. Ordinar.*

Quod ad Quartum. Variis pœnis Adulterium punitur, tum de jure Divino, tum ex Legibus humanis. De jure Divino punitur Adulter in anima, quæ coelesti privatur beatitudine, juxta illud *Prov. 6. 3. Qui adulter est, perdet animam suam.* Ex Legibus humanis gravissimis pœnis castigantur Adulteri; nam ex Lege Moysæ hi lapidabantur, ut legitur *Levit. 20. 10. ubi ita: Si Moechus quis fuerit cum Uxore alterius, & adulterium perpetraverit cum Conjuge proximi sui, morte moriantur. Moechus, & Adultera.* Hinc Susanna ducebatur, ut lapidaretur, ob impactum à Senibus Adulterium. *Dan. 13. 62.* & Mulierem deprehensam in Adulterio Judæi duxerunt pro hac pœna ad Salvatorem. *Joan. 8. 5.* Ex jure Canonico Adulteri excommunicantur. *cap. Intelleximus. de Adulter.* Decernitur Divortium ad instantiam Conjugis innocentis. *cap. Significasti. & cap. Ex Litteris. De Divor.* Et Uxor adultera, si Maritus ita petat recluditur in Monasterio toto tempore Vitæ suæ. *cap. Gaudemus. de conjers. Conjugat.* Item amittit Dotem. *cap. Plerumque. de Donat. inter Vir. & Uxor.* Ac si inter ipsos Adulteros facta sit promissio de futuro Matrimonio post mortem Conjugum suorum, insurgit Impedimentum Criminis dirimens, quo stante iidem non possunt inter se Matrimonium contrahere. *cap. 1. & 2. De eo, qui duxit in Matrimon. quam polluit per Adulter.* Summa Diana Verb. *Impedimenta Matrimon.* num. 9. Si verò Clericus committat Adulterium, deponitur ab officio, & beneficio; & detruditur in Monasterium ad agendam Pœnitentiam. *Gloss. in cap. Lator. 7. quasi. 7. cap. Si quis Clericus & cap. Romanus. 81. dist. Decian. lib. 6. cap. 23. num. 18. & Menoch. De Arbitr.*

Jud. cas. 419. num. 60. Hodie tamen hæc pœna non est in usu; sed arbitrio Episcopi Clericus Adulter est puniendus. *cap. At si Clerici. §. De Adulteris. extr. de Judiciis. & notat Antonellus de Regimine Milit. Eccl. lib. 6. cap. 33. num. 9. ubi DD. Illud etiam sciendum est, quod si maritus aggrediatur Clericum repertum in Adulterio, & Clericus pro suæ vitæ defensione occidat Maritum; remanet irregularis. *cap. Petrus. & ibi Abb. & DD. de Homicid. Sylvester. Verb. Homicidium 3. quasi. 4. Belletus Disquis. Clerical. part. 1. §. 5. num. 40. de Disciplin. Cleric.* Ex jure autem Civili Adulteri puniuntur pœna mortis. *l. Quamvis in fin. C. de Adulter. Auth. Sed hodie. C. eod. tit.* Hæc tamen pœna non est in usu; sed secundum qualitatem adulterantium, eos Judex punit vel fustigatione, vel carcere, vel exilio, aut pœna pecuniaria. *Julius Clarus in §. Adulterium. num. 7.* Et tandem non ignorandum, quod Adulterii delictum quinquennio præscribitur, adeo ut transactis annis quinque de eo non recipitur accusatio. *Mariti. §. Quinquennium. ff. de Adulter. l. Adulter. ubi Glossa. C. eod.**

Quod ad Quintum. Præter Adulterium sunt alia novem species illicitarum Conjunctionum carnalium; videlicet Fornicatio, quæ est conjunctio soluti cum soluta; sed vaga; idest modò cum una, modò cum altera scemina. *Concubitus*, dum reinetur domi, vel extradomum Mulier soluta ad effectum coeundi cum illa, tanquam si esset Uxor. *Suprum*; & est defloratio Virginis ipsa invita; quamvis largo modo stuprum dicatur etiam copula carnalis per vim habitam cum vidua, vel alia Muliere honestè vivente. *Raptus*; & est violenta abductio feminae ex ejus domo, causa libidinis. *Incestus*; quando quis se carnaliter conjungit cum Consanguinea, vel Affine usque ad quartum gradum inclusive. *Sacrilegium*, dum quis exercet carnalem copulam vel cum persona, Voto solemniter Deo consecrata; vel cum quacunque alia, sed in loco sacro. *Pollutio*, seu *Mollities voluntaria*; quæ est emissio seminis, delectationis causa manibus, vel alio modo, spontè facta. *Sodomia*; & est congressus libidinosus duorum ejusdem sexus; vel maris cum femina, sed extra istius vas naturale. *Et Bestiarum*, quæ est coitus hominis cum animalibus irrationabilibus. Hæc tres ultimæ species dicuntur conjunctiones carnales contra naturam; primæ sex, etsi illicitæ, secundum naturam. Ita omnes Theologi, & Canonistæ, quos allegant mea Erotemata Ecclesiastica *De Sexto Præcepto Decalogi. cap. 66. & seqq.*

Quod ad Ultimum. Omnes supradictæ illicitæ Conjunctiones carnales, tanquam enormia delicta, gravissimis pœnis in utroque foro puniuntur. Siquidem, licet simplex Fornicatio de jure Civili nec prohibita, nec punibilis sit, *Julius Clarus in §. Fornicatio. num. 1. & Farinacius de Delictis Carnis. quasi. 137. num. 41.* ipsa tamen prohibetur tum jure Divino, ut *Exod. 20. Deuter. 5. Numer. 25.* & exclamat Apostolus Paulus ad *Thessalon. 4. ad Ephes. 5. & 1. ad Corinth. 5. & 6. tum jure Canonico. capit. Nemo. 32. quasi. 4. capit. Audire. 34. dist. cap. Nubendi. in fin. 27. quasi. 1. & in cap. Fornicari. 80. dist. ea ratione, quia ipsa est peccatum mortale, privans Fornicarios Regno Dei; quod adeo verum*

verum est; ut asserentes contrarium sint hæretici. *Clem. Ad nostram. de Hæretic.* & habetur in Propositionibus damnatis ab Innocentio Papa XI. *Proposit. 48.* de qua Cardenas in *Crist. Theolog. Dissert. 29. cap. 1.* Neque obstat, quod in Foro externo Fornicatores simplices, & Meretrices non puniantur; quia puniuntur ad nefandas libidines avertendas, ut ajunt DD. quos citat Barbosa in *Collect. ad cap. Omnis, dist. 4. n. 4.* Clerici tamen, ob simplicem Fornicationem, in Foro Ecclesiastico ad arbitrium Judicis puniuntur, etiam depositione, & beneficiorum privatione, ut probat Farinacius d. *quæst. 137. à num. 14. & seqq.* & Belletus de *Penis Clericor. §. 2. num. 4.* Porro Laici Concubinarij quamvis de Jure Civili non castigentur. *toto tit. ff. & Cod. de Concubin.* De Jure tamen Canonico olim puniebantur arbitrio Episcopi. Antonellus de *Regim. Milit. Eccles. lib. 8. cap. 29. num. 3.* Hodie ex Concilio Trident. *sess. 24. de Ref. Matrim. cap. 8.* si post trinam monitionem Concubinas non ejiciant, debent ab Episcopis excommunicari; & mulieres etiam exilio possunt mulctari, prævia invocatione Brachii secularis, vel aliis juris remediis juxta usum Regionis, ut plene probat Pignatellus *tom. 9. Consult. 139.* Clerici verò Concubinarij olim de Jure Canonico censebantur ipso Jure suspensi. *cap. Quæsitum. de Cohabit. Clericor. & Mulier.* & celebrando fiebant irregulares. Gloss. in *cap. Cum dilectus. de Accusat.* Sed nunc servandum est Concilium Trid. *sess. 25. cap. 14. de Reform.* ubi est sancitum, quod ab Episcopo moncantur, ut Concubinas dimittant: qui si post primam monitionem non paruerint, tertia parte fructuum beneficiorum, & Pensionum mulctentur; & si contumaces erunt etiam post secundam monitionem, fructus omnes amittant, & sint ab administratione beneficiorum suspensi. Quod si in emendati persistant, post tertiam monitionem priventur in perpetuum Beneficiis, ac Pensionibus. Si verò Concubinas dimittant, at earum consortium repetant, excommunicentur. Antonell. d. *libr. 6. cap. 29. num. 3.* Thesaur. de *Penis Eccles. part. 2. Verb. Concubinarus. cap. 1.* & Pignatell. d. *tom. 9. Consult. 139.* Ubi autem Clerici tenentes Concubinas non habuerint Beneficia, vel Pensiones, puniendi sunt carcere, & aliis pœnis ad arbitrium Episcopi, ut in Concil. Trid. d. *sess. 25. c. 14. de Ref.* & notat Pignatell. ubi supra; & mea Erotemata Ecclesiastica d. *cap. 68. à num. 9. & seqq.* ubi plura de hac materia, & præcipue quod in foro Conscientiæ Concubinarij non sunt absolvendi, nisi prius ejiciantur Concubinas; & ad eas ejectiones non revertantur sub quovis pretextu, non solum ad effugiendum periculum incontinentiæ; sed etiam ad scandalum evitandum.

Laicus, qui Stuprum commisit cum violentia, punitur pœna mortis, si sit completum. l. 1. §. fin. ff. de Extraord. Crimin. Gloss. in c. 2. Verb. *plectendus. de Adulter. & Stupr.* At si completum non sit, infligitur pœna extraordinaria arbitrio Judicis. Barbosa in *cap. 2. num. 6. de Adulter.* Et hæc de Jure Civili; At de Jure Canonico Stuprator tenetur Virginem stupratam vi, aut dolo in Uxorem ducere, vel dotare. *cap. 1. & 2. de Adult. & Stupr.* Navar. in *Manual. cap. 16. n. 16.* Si verò stuprum commissum sit à Clerico, punitur pœna depositionis, remanet infamis, & irregularis, tenetur dotare puellam, ac aliis pœnis

Doct. Clericali Tom. II. Lib. VIII.

corporalibus punitur arbitrio Judicis. Abb. in *cap. 1. & 3. de Adulter.* Farinac. de *Delictis Carnis. q. 147. n. 108.* & Diaz in *Praxi cap. 85. n. 2.*

Contra Raptores honestarum Mulierum, & eas per vim carnaliter cognoscentes infligitur de Jure Civili pœna mortis. Clarus in §. *Raptus.* Boherius de *Raptu Mulier. n. 7.* De Jure autem Canonico, iidem Raptores sunt ipso Jure excommunicati, tenentur raptam Mulierem dotare; & invalidum est eorum Matrimonium cum rapta, quamdiu ipsa in potestate Raptoris steterit; ex Concilio Trid. *sess. 24. de Matr. cap. 6.* Antonell. d. *libr. 6. c. 30. num. 7.* Quod si iidem Raptores sint Clerici privantur beneficiis, & usu Ordinum, remanent infames, & irregulares. Thesaur. de *Penis Eccles. part. 2. Verb. Raptus Mulieris. cap. 2.*

Incestuosi de Jure Civili privantur dignitate, & puniuntur ad arbitrium Judicis. Riccius in *Collect. part. 1. Decis. 151. & part. 5. Decis. 1869.* De Jure Canonico sunt infames. *cap. Consanguineorum. 3. q. 4. c. Infames. 6. q. 1.* Sunt excommunicandi. *cap. Incestuosi. 35. q. 8.* & privantur facultate contrahendi Matrimonium. *cap. In Leatum. & cap. seq. 34. quæst. 2.* Quod si de facto contrahant Nuptias incestuosas, idest in gradibus prohibitis, sunt ipso facto excommunicati. c. *Non debet. de Consanguin. & Affinit.* Clem. *Unica.* & ibi Gloss. eod. tit. Filii sunt illegitimi, nec parentibus succedunt. *cap. 1. 35. q. 7.* & Jus non habent Conjuges incestuosi petendi debitum, nam semper committunt peccatum. Si autem in hoc delictum Incestus incidant Clerici, vacant ipso Jure eorum beneficia, & ab Ordinibus deponuntur, remanent infames, ac Irregulares. Guid. Papa *decis. 239.* Farinac. *quæst. 149. à num. 1. & seqq. de Delict. Carn.*

Sacrilegium committens per copulam carnalem cum Moniali, si laicus est, pœna mortis est puniendus. Farinac. d. *q. 146. §. Sacrilegium.* Si verò Clericus, est omnino deponendus, & gravi pœna ad Arbitrium Episcopi castigandus; remanet infamis, & irregularis. Farinac. *ibid. num. 26.* Menoch. de *Arbitrar. Judic. lib. 2. casu 360. num. 58.* Qui verò copulam carnalem exercent in Loco sacro, pœna arbitraria tam Jure Civili, quam Jure Canonico puniuntur. Antonell. d. *libr. 6. cap. 36. n. 4.* Confessarii autem, qui in Sacramento Pœnitentiæ sollicitant Mulieres ad turpia, sunt Sacro Inquisitionis Officio denunciandi, & ibi graviter puniendi, ut probant mea Erotemata Ecclesiastica per *tot. cap. 72. ubi DD.*

Tandem committentes illicitas Conjunctiones contra naturam, de Jure Civili feriuntur pœna mortis. l. *Cum Vir nubis. C. Ad leg. Jul. de Adult.* & de consuetudine igne comburuntur, & eorum bona confiscantur. Clarus in §. *Sodomia. vers. Sed quæro.* Et eadem pœna plectuntur Jure Canonico. Quarant. in *Summ. Bullar. d. verb. Sodomia,* adeo ut si Clerici sint, degradentur, & tradantur Judici seculari morte puniendi, ut late notant Criminalistæ agentes de delictis contra naturam; & novissime Concilios in *Resolution. criminali. d. Verb. Sodomia. resol. 1. 2. & 3.* Notant tamen Criminalistæ, quod delicta voluntaria pollutionis, vel molliciei, pœna extraordinaria puniuntur, quamvis & ipsa sint enormia, & contra naturam.

L 2

Ita

Ita Caball. in *Resol. Crimin. casu* 16. num. 6. ubi tales impudicos vocat *Mastrupatores*. Farinacius de *Delictis Carnis*. q. 148. n. 39. & Menoch. de *Arbitr. casu*. num. 47. In tremendo autem Dei iudicio severissime corripuntur, tum privatione aeternae Beatitudinis, quia teste Apostolo. 1. Cor. 6. 9. Neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores Regnum Dei possidebunt. tum celeri morte temporali, ut legitur de duobus Filiis Judae, maritis Thamar, quos Dominus juvenes Vita privavit eo quod rem detestabilem facerent, semen esfundentes super terram. Genes. 38.

TIT. IX.

De Crimine Falsi.

Homoditatus est à Deo in hac vita thesauris tribus, videlicet Honore, ac bona fama; Bonistemporalibus; ac ipsa Vita; in Superiori titulo actum est de Delictis carnis, quae proximorum honorem, & bonam famam praedantur; in praesenti agendum est de Crimine Falsi, quod committunt illi, qui bona temporalia proximi sui sibi satagunt usurpare. Et pro expeditione Tituli videbimus:

1. Quid sit Falsitas?
2. Quoruplex?
3. Quot modis committatur Falsum in contractibus, & in iudicio?
4. Quibus poenis puniantur Falsarii de Jure Civili?
5. Quibus de Jure Canonico?
6. An detur Falsitas impunita?

Quò ad Primum. Falsitas est actus dolosus, veritatis mutanda gratia, ad alterum decipiendum factus. l. Nec exemplum. 20. C. Ad legem Cornel. de Falsis. Nicolius *Instit. Civil. lib. 4. tit. 18. num. 80.* Ex qua definitione colligitur, tria esse necessaria in falsitate, ut sit punibilis. Primum, quod commissus sit ex dolo, scienter, & ex prava voluntate; secus enim est, si committatur ex ignorantia, vel ex inadvertentia. Secundò, quod ipsa Falsitas noceat alicui: si enim ex ea nullum nocumentum resultaret, nulla inflingeretur poena. Et tertio, quod immutata sit Veritas; siquidem absque veritatis immutatione, falsum non intrat. DD. quos cumulat Anton. Conciolus in suis *Resolut. Criminal. Verb. Falsum. resol. 2. num. 1.*

Quò ad Secundum. Duplex est Falsitas; Una, quae committitur in contractibus, seu commerciis: & Alia, quae patrat in iudiciis; & de utraque in sequenti Quaesito.

Quò ad Tertium. In contractibus, & in commerciis Falsitas committitur, ut plurimum, in numerando, in ponderando, in mensurando; & rem vitiosam scienter tanquam rem bonam, & perfectam tradendo. In omnibus casibus, quidolosè Falsitatem committit, peccat mortaliter; & tenetur ad restitutionem; rescindendo scilicet proximum suum pro damno, quod ex tali fraude, & falsitate passus est, ut docet S. Thomas 2. 2. qu. 62. art. 6. & Rebellus de *Oblig. Just. part. 1. lib. 2. quast. 13.* In iudicio autem committit falsitatem, qui utitur scripturis falsis: vel in publicis Instrumentis, aut litteris Apostolicis, vel aliis authenticis Chartis aliquas litteras radit, vel mutat ad occultandum earum verum tenorem, & sensum Veritati contrarium indicandum. l. Majorem. C. de Falsis, cap. 1. & rot. tit. extr. de Crimin. Falsi. Item qui utitur falsis testibus in comprobanda sua intentione in iudicio:

ut latè docent Criminalistae; & novissimè Antonell. de *Regim. Milit. Eccles. lib. 6. cap. 26.* atque Nicolius *Instit. Civil. de lib. 4. tit. 18. a num. 80. & segg.* ubi sub numer. 85. explicat plures modos, quibus Litterae Apostolicae dicuntur falsificari, non solum per rasuram; sed etiam per appositionem alterius canapis; chordulæ, vel plumbi, ut ibi per eum; & per Thesaur. de *Penis Ecclesiasticis. part. 2. Verb. Falsum. cap. 4.*

Quò ad Quartum. Cum crimen Falsi sit mixti Fori, siue committatur in re Ecclesiastica, siue in re profana, ut notant DD. in cap. Cum sit generale. de Foro compet. Poena falsi de Jure Civili in homine libero est deportatio, & bonorum publicatio; in Servo autem est ultimum supplicium. l. 1. §. Poena falsi. ff. ad Leg. Cornel. de falsis. Sed quia hodie tales poenae non sunt in usu; sunt illae infligendae, quae per statuta loci decernuntur; seu ad iudicis arbitrium, idest Fustigatio, seu condemnatio ad tiremes, attentata gravitate, vel levitate falsitatis. l. Saculari. §. Sunt quadam. ff. de Extraord. crimin. l. Hodie. ff. de Penis. Antonell. d. lib. 6. cap. 26. ubi num. 2. scribit, quod pars ipsa, falsitatem in causa committens, causam perdit. l. In fraudem. §. Quoties. ubi Glossa. Verb. cadat. ff. de Jure Fisci. & num. 8. subdit varias poenas, quibus plectuntur Testes falsum deponentes tum in causa criminali, tum in causa civili; ac etiam eos subornantes secundum gravitatem causae, prout DD. ibi per eum allegati.

Quò ad Quintum. De Jure Canonico, praeter supradictas poenas de Jure Civili statutas, Falsarii si sint Clerici deponuntur. cap. Ad Audientiam. De Crimin. falsi. cap. Ad falsarium. eod. tit. Glossa. in c. Cum non ab homine. Vers. postmodum. De iudic. Falsificantes verò Litteras Apostolicas incurruni in Excommunicationem Papae reservatam per Bullam in Cena Domini can. 6. Fautores verò, consulentes, aut mandantes falsificationem, ligantur excommunicatione contenta in d. c. Falsarium, de Crim. falsi; quae tamen non est Papae reservata, ut tradunt Theologi, ac Canonistae apud eundem Antonellum d. lib. 6. cap. 26. num. 2. & Thesaur. de *Pen. Eccles. de Verb. Falsum. c. 4.* ubi num. 4. innuit novam Constitutionem Innocentii Papae X. diei 8. Aprilis 1653. quae confirmat praedictas Censuras, & addit alias gravissimas poenas contra falsificantes Litteras Apostolicas tam datas sub plumbo, quam in forma Brevis sub Annulo Piscatoris. Tandem qui falsificant Litteras Ordinarium, aut Dimissorias, & cum eis promoventur ad Ordines, sunt ipso Jure suspensi; cumque de hoc crimine fuerint convicti, & condemnati, fiunt infames, ac irregulares. Thesaur. *ibid. c. 5. & in Verb. Ordo. cap. 16.*

Quò ad Sextum, & ultimum. Falsitas non punitur in duobus casibus. Primus est, quando non est dolosa, idest quando fuit commissæ ex ignorantia, vel inadvertentia, absque culpa. cap. Inter dilectos. de Excessibus Pralat. Glossa. in d. c. Ad falsarium, Verb. dixerunt. de Crim. falsi. ut si quis uteretur Scripturis apud suos majores reperiis, quae non continerent veritatem; & ipse crederet, eas esse veras; vel si quis expenderit monetam falsam, ab alio habitam tanquam bonam: adeo ut, deficiente dolo semper falsitas sit impunita, tam poena ordinaria, quam extraordinaria. Jul. Clar. in §. Falsum. num. 33. Falsina

Finacius de Falsitate, quæst. 150. num. 273. & num. 278. Menochius cas. 309. num. 2. & alii plurimi adducti per Conciol. Verb. Falsum, resol. 2. num. 2. & 3. Secundus casus est, quando Falsitas non est nocibilis; & nullum damnum alicui causare potest; ad hoc enim ut sit punibilis, debet esse non solum, Dolosa, sed etiam Damnosa; ut si quis scriberet in proprio Libro se esse creditorem Titii Ducatorum centum; quia Scriptura non probat pro scribente; vel si quis in Testamento nullo, & invalido per alium facto, adiceret legatum ad sui favorem; in his enim, & similibus casibus, quia Falsitas non nocet, remanet impunibilis. Castrensis, conf. 130. per tot. lib. 1. Natta conf. § 88. per tot. part. 4. Farinac. d. quæst. 150. num. 320. Conciol. ubi sup. Resol. 4. & Antonell. de Regim. Milit. Eccl. d. lib. 6. cap. 26. num. 12. Sed utrum sint punibiles, qui fabricant Aurum Chemicum, seu Alchemicum, & illud pro vero auro expendunt? disputant DD. quos allegat Thesaur. de Pœnis Eccl. d. part. 2. Verb. Falsum, cap. 2. ubi plurimi pro utraque opinione; sed affirmativa est probabilior, quia Alchimia prohibita est per Extrav. Unic. de Crimin. falsi. Vide mea Erotemata cap. 22.

T I T. X.

De Homicidio.

Tria sunt bona temporalia, quibus homo à Deo in hac vita ditatur, videlicet Facultates, Honor, & Vita; cumque supra actum sit de delictis, quibus proximus læditur in facultatibus, nempe Furtis, & Usuris; necnon in honore, scilicet adulteriis; & falsitatibus; in præsentem agitur de crimine, quo offenditur in vita, quod est Homicidium; pro cuius criminis explicatione videbimus:

1. Quid sit Homicidium?
2. Quotplex?
3. Quale sit Homicidium necessarium?
4. Quale sit Casuale?
5. Quale sit Culpabile, & quot modis committatur?
6. Quibus pœnis Homicidium puniatur?
7. An in aliquo casu licitum sit Homicidium sui ipsius?

Quò ad Primum. Homicidium communiter definitur à Canonistis, & Theologis, quòd sit iniusta Hominis occisio. Ita Cardin. Toletus lib. 5. cap. 6. num. 1. Dicitur Iniusta, ad denotandum, quòd mors, quæ inferitur per ministros Justitiæ malefactoribus, pro executione sententiæ à competentibus Iudicibus contra eorum vitam servatis servandis, & juxta leges prolata, non dicitur Homicidium. Principes enim; & Iudices ab eis delegati in suis Regnis ad regendos populos habent à Deo facultatem inferendi mortem committentibus delicta: contra quos leges hanc legem mortis decernunt; prout præcepit Deus per Moysen Exod. 22. in illis verbis: Maleficos ne patiaris vivere.

Quò ad Secundum. Sciendum est, plures à DD. assignari Homicidii divisiones. Prima est, quòd aliud est ex publica, & aliud ex privata potestate. Ex publica est mors illata malefactoribus per sententiam Iudicis ritè, ac rectè, & secundum leges prolatam, ut dictum est supra. Item quando Reges, & Principes coacti

sunt ad Jura suorum Regnorum defendenda committere bellum; omnes enim qui moriuntur, ex publica Auctoritate necati dicuntur. Ita Thesaur. de Pœnis Eccl. part. 2. Verb. Homicidium c. 1. Homicidium ex privata potestate est illud, quòd ab Homine privato committitur, & hoc subdividitur; nam aliud vocatur inculpabile; nempe si sit casuale, vel necessarium; & aliud dicitur culpabile; quando ex odio, seu privata vindicta in proximum committitur vel per se, vel per alios, vel ex manifesta violentia, vel proditorie. Thesaurus ubi sup. d. c. 1.

Quò ad Tertium. Homicidium necessarium, & inculpabile est illud, quòd quis committit ad defensionem propriæ Vitæ, vel Honoris, seu bonorum magni momenti, cum moderamine tamen inculpatae tutelæ; videlicet cum tribus requisitis; Uno, quòd sit æqualitas armorum, quia non licet pugione ferire illum, à quo quis pugnis fuit impetitus. Altero, quòd repercussio fiat incontinenti; si enim intercesserit aliquod temporis spatium, erit vindicta; non necessaria defensio. Tertio, quòd aggressus non possit aliter salvare suam vitam, vel suum honorem, aut bona magni valoris; si enim aliter potest sibi, honori suo, vel bonis prospicere, si occidat aggressorem, reuserit Homicidii. Bordonus Decis. Miscellan. 81. & ibi texx. & DD. & mea Erotemata Eccl. cap. 58. à num. 6. & seqq. ubi plura, & curiosa quæ sita circa Homicidium necessarium commissum cum moderamine inculpatae tutelæ.

Quò ad Quartum. Homicidium Casuale est illud, quòd casu, & præter intentionem agentis committitur, quia ut ait Aristoteles lib. 7. Physicor. Casus est causa agens præter intentionem. Et de hoc casuali Homicidio loquitur l. 1. §. Divus. ff. Ad Leg. Corn. de Sicar. & l. Si putator. ff. Ad Leg. Aquil. ac de eodem habentur texx. in cap. Presbyterum, cap. Continebatur, cap. Significasti. extr. de Homicidio. Necnon in cap. de his, cap. Clerico c. Eo vero. c. Si quis voluntate. cap. Is, qui arbore. & cap. Sape. 50. dist. Circa quòd Casuale Homicidium, ut sit punibile, quamvis alii distinguant, an illud committens dabat operam rei licitæ, vel rei illicitæ? Verior tamen opinio est, quòd in utroque casu non mereatur pœnam; quando adhibuit sufficientem diligentiam; & tunc solum sit punibile, quando agens fuit in lata culpa, vel levi, aut levissima, ut innuunt texx. in c. Quasitum. c. Quantum. 50. dist. & in c. Lator. c. Ex litteris. c. Significasti. & cap. Exhibita, de Homicidio. prout etiam in cap. fin. De his, qui filios occiderunt. Quòd latè demonstrat Emanuel Gonzalez in Comment. ad c. De cætero. num. 8. De Homicidio, ubi plurima dat exempla Homicidiorum Casualium, quæ cum culpa, vel sine culpa committuntur, ibi à Studiosis videnda.

Quò ad Quintum. Homicidium culpabile est illud, quòd ex voluntate directa committitur ab habente animum occidendi, vel causam dante actioni voluntariæ, ex qua sequitur homicidium. l. 1. & l. Divus. ff. Ad Leg. Corn. de Sicar. l. Cum autem. ff. de Edilit. Edicto. cap. Sicut dignum. De Homicidio. cap. 1. §. Si quis hominem. De pace tenenda in usib. Feudor. Idcirco requiritur ad homicidium voluntarium, quòd dolo malo, animoque occidendi perpetratur; & sequatur actus occisionis. Undè inferitur, quòd sapiens in cadaver inimici, aut illud obruncans, etiam eo animo,

ut si vivum reperisset, occideret, non dicitur committere homicidium, ut notant DD. quos citat, & sequitur Eman. Gonzalez in d. cap. De cetero. n. 5. De Homicid. Duobus autem modis hoc Homicidium culpabile, & injustum solet committi. Primum manifestè in rixa, motu cholerae, & aperta, ac violentae aggressione ob vindictam in manifestum inimicum. Secundo proditorie, clam, seu per occultas insidias. Quare sciendum est, illum dici proditorem, qui occidit aliquem, cui tanquam socium, seu amicum se adjunxerat in via; nulla rixae causa interveniente; & habetur pro regula, quod Homicidium commissum sine praecedentibus inimicitiis, dicatur proditorium. Nicol. in Instit. Civil. lib. 1. tit. 8. num. 31. ubi id ampliatur, etiam si non occidat ferro, sed veneno, vel quolibet alio modo; & non solum per se, sed per assassinos. Dicuntur autem Assassini, qui pecunia, vel alio pretio accepto, seu promisso, occidunt homines incautos, nihil tale ab eis praecogitantes. Maschard. Conclus. 138. num. 1. & alii DD. apud Farinacium Consil. 96. talesque dicuntur non tantum exequentes, sed etiam mandantes. cap. 1. de Homicid. libr. 6. Conciolus in Resolut. Criminal. Verb. Homicidium. resol. 5.

Quod ad Sextum. Homicidium commissum ex necessaria defensione aut vitae, aut honoris, aut bonorum nulla poena punitur. Clem. Si furiosus. de Homicid. Farinac. quaest. 125. num. 27. & num. 130. ubi text. & DD. Sed utrum in tali homicidio incurratur saltem Irregularitas ex defectu lenitatis? Sunt discordes DD. alii enim negant, sed alii affirmant, ut ostendit Thesaur. de Penis Eccles. Verb. Homicidium. cap. 1. ubi notat in principio, quod dictam Irregularitatem ex defectu lenitatis incurrunt Judices condemnantes Malefactores ad mortem; & Milites in bello justo pugnantes; quod latius idem Thesaur. probat in Verb. Bellum. cap. 1. & in Verb. Judicis laici munus. Homicidium autem privatum voluntarium commissum ex odio, seu vindicta punitur poena mortis. tot. tit. ff. & Cod. Ad Leg. Cornel. de Siciariis. Et de Jure Canonico causat Irregularitatem; itaut homicida promoveri non possit ad Ordines. cap. fin. ubi DD. De Tempor. ordin. cap. 1. & seqq. De Homicid. Concil. Trid. sess. 14. de Ref. cap. 7. & sess. 24. de Ref. cap. 6. etiam si homicidium fuerit occultum, & super eo publicata non sit sententia, Glossa in cit. cap. fin. de Tempor. Ordin. Farinac. quaest. 119. num. 56. Et si homicida sit Clericus, ipso facto incurrat privationem beneficiorum Ecclesiasticorum, quae possidet; & sit incapax ad alia beneficia consequenda ex d. cap. 7. sess. 14. Conc. Trid. de Ref. & ostendit Thesaur. de Penis Eccles. d. part. 2. Verb. Homicidium. cap. 1. num. 4. Quod si Homicidium commissum sit in personam Clerici, seu Sacerdotis, homicida incurrat excommunicationem Papae reservatam, prout etiam si tantum vulneraverit, vel percusserit. cap. Si quis suadente. 17. q. 4. & si sit Patronus Ecclesiae amittit Juspatronatus. cap. in quibusdam. De Penis. Thesaur. ubi supra cap. 4.

Homicidium autem Casuale, commissum sine dolo, & sine culpa, nulla poena punitur de Jure Civili, ut tradunt omnes Criminalistae, quos allegat Farinacius quaest. 126. num. 57. novissime Conciolus d. Verb. Homicidium. Resol. 4. num. 1. Neque de Jure Canonico, quia neque ex eo incurratur Irregularitas. cap. Lator. cap. Ex litteris, cum

seq. cap. Significasti. cap. Exhibita. & cap. Joannes De Homicid. Qui tamen text. intelligendū sunt, quando Homicidium accidit absque aliqua committentis culpa, & dummodo dabit operam reconcordes, alii enim tenent adhuc non incurrunt Irregularitatem; sed alii docent, Irregularitatem incurrunt; & ideo in facti contingentia videndi sunt DD. quos congerunt Thesaur. de Penis d. part. 2. Verb. Homicidium. cap. 1. num. 1. in fin. Emanuel Gonzalez in Comment. ad d. cap. De cetero. num. 8. de Homicid. & Fagnanus in cap. Ad Audientiam. à num. 1. & seqq. De Homicid. tom. 6.

Quod ad Ultimum. Dicendum est, nunquam esse licitum occidere seipsum. Farinac. quaest. 128. num. 25. Menoch. de Arbitr. casu 284. num. 5. & ideo qui sibi ipsi mortem infert, privatur Ecclesiastica sepultura, oblationibus, & suffragiis Ecclesiae. cap. Placuit. & ibi DD. 23. q. 5. & si sit Clericus, incurrat excommunicationem Papae reservatam, ut demonstrat Thesaur. de Penis Eccles. d. part. 2. Verb. Manus. cap. 1. num. 1. ubi sub num. 5. limitat praedictas poenas, ut non procedant contra eum, qui ex furore, vel dementia sibi manus violentas intulit; & idem dicendum est de infirmo, qui recusat sumere medicinas à Medico praescriptas; vel nimia inedia, vel immoderatis corporis afflictionibus sibi accelerat mortem, si ob finem mortificationis, & ob acquisitionem virtutum id agat: ut dicunt mea Erotemata Eccles. cap. 11. quaest. 7. & cap. 58. quaest. 1.

TIT. XI.

De Injuriis, & Damno dato.

Quoniam proximus offenditur non solum per homicidia, vulnera, & mutilationem membrorum, de quibus supra discurimus; sed etiam per injurias, & illationem damnorum; idcirco de his in praesenti breviter est agendum; & videbimus:

1. Quid sit Injuria?
2. Quot modis committatur?
3. Qua actio competat pro injuriis?
4. Quibus competat?
5. Quibus poenis puniantur injuriantes?
6. Damna illata quomodo resarciantur?

Quod ad Primum. Injuria est verbum genericum, significans omne id, quod contra Jus committitur, ut notant DD. in l. 1. ff. de Injur. proprie tamen est Contumelia illata contra honorem, vel bonam famam alicujus, ad eum contemptibilem reddendum. Bart. in l. Eun. qui. eod. tit. Picardus in Instit. Civil. lib. 4. tit. 4. num. 17. cap. Quid dicam. 14. q. 4.

Quod ad Secundum. Tribus modis infertur contumelia, & committitur injuria in aliquem, videlicet Verbis, Calamo, & Factis. Injuriatur Verbis ille, cui impropertur aliquid, quod ejus famam gravat apud bonos, & reddit eum contemptibilem, etiam si impropertum illud non sit criminofum; ut si quis appellet aliquem spurium, vel bastardum; aut consimili injurioso titulo nomenet. l. 3. ff. de Liber. & posthum. l. Turpia legata. ff. de Leg. 1. Abb. & Felinus in c. Cum te. De jurjurand. etiam si quod obijcitur, verum sit; quando per modum contumeliae profertur. l. 2. C. de Offici. Rector. Provincia. Et Hostien. in tit. de Injur. num. 6. Exemplum habemus in Scriptura Sacra de Semei injuriante Regem David fugientem

tem à seditione populi, excitata per Absalonem filium ejus; ita enim impropere Regi: *Egre dere, egredere Vir sanguinum, & Vir Bellial. Reddidit tibi Dominus universum sanguinem Domus Saul; quoniam invasisti Regnum pro eo.* 2. Reg. 16. 8. Præcipue autem quis injuriatur, cum ab alio ei datur *Mentira*; & ei dicit, *Tu mentiris*; hæc enim verba sunt valde injuriosa, & contumeliosa; significant enim, & inferunt, *Tu es homo falsus, mendax, tristis, ac impius.* Clar. in *J. Injuria*, post *princi.* & ibi Bajard. num. 20. Farinac. q. 105. num. 310. ubi DD. & Menochius conf. 41. num. 8. & 9. Novissimè Conciol. in *Resolut. crimin. Verb. Injuria*, resol. 2.

Secundo, quis injuriatur Calamo, quando alter contra eum scribit libellum famosum; vel componit carmina; aut cantilenas; historias, vel alias scripturas infamatorias. l. *J. fin. ff. de Injur.* Item si quis in judicio vel agendo, vel ex-cipiendo, objecerit Adversario rem aliquam, quæ ejus lædat æstimationem; & non probave-rit, eam esse veram. l. *Item apud. J. Ait Prator.* & ibi Glossa. ff. *hoc eod. tit.* Prout etiam mittens Litteras ad superiorem sine subscriptione, ac nomine scribentis, in quibus narrentur defe-ctus alicujus personæ, qui probari non possint, ideòque his litteris, quæ vulgò dicuntur *Lettere Orbe*, nulla fides est præstanda. cap. *Inquisitionis. De Accusationib.* Nicol. *Instit. Civil. lib. 4. tit. 4. n. 4.* Quamvis Superior non malè agat, si iter at-tentus super contentis in illis; & secretas infor-mationes fumat extrajudicialiter pro veritate scienda, pro bono regimine populorum; ut pluries respondisse Sacram Congregationem no-tat Nicolius d. lib. 4. tit. 4. num. 5.

Factum autem inferitur injuria, si quis alteri det alapam in faciem; vel pileo, aut birretto alterius faciem percutiat? vel pedem injiciat in ven-trem, aut lapides in alium mittat, ut contra Regem Psalmistam faciebat præcitus Semei, qui 2. Reg. 16. 6. *Mittebat lapides contra David, & contra universos Servos Regis David.* Ulterius Injuriadicatur factio inferri etiam per nutus, & signa, ut si quis contra Uxoratum erigat duos digitos, indicem scilicet, & auricularem in forma duo-rum cornuum; vel ad ostium ejus domus ap-pendat cornua; tunc enim committit in eum atrocem injuriam, ac majorem, quam si ei dixisset cornutum, vel adulteræ maritum. Nicol. ubi sup. sub. num. 6. Vers. 4. Qui simul Vers. 4. subdit, quod injuriam facit ille, qui honestam mulie-rem tacitus insequitur, & cum ea adambulat quocumque vadat; assidua namque frequentia præbet, quasi nonnullam infamiam; prout etiam illi, qui tempore bacchanalium utuntur cappa Eremitarum, vel veste aliorum Religio-sorum; quasi in eorum contemptu; & ideò ii-dem agere possunt contra ipsos actione injuria-rum. d. l. *Item apud. J. Ait Prator. Vers. Generaliter ff. de Injuriis.*

Quò ad Tertium. Pro injuria competit du-plex actio; nempe Civilis, & Criminalis. Hæc datur ad pœnam; illa verò ad æstimationem da-mni; ut tradunt Jul. Clarus in *J. Injuria*. num. 5. Vers. *Scire debes.* Farinacius quaest. 105. num. 28. & Conciol. d. Verb. *Injuria*, Resol. 1. ubi num. 2. decla-rat hanc conclusionem, dicens, quod si in ju-dicio prius sit intentata per injuratum actio Ci-vilis ad injuriæ æstimationem; non potest po-tea per eundem intentari actio Criminalis ad

pœnam Fisco applicandam; quia per unam cen-setur alteri præjudicatum, cum utrumque judi-cium tendat ad vindictam ad text. in l. *Prator. edi-xit. J. Si dicatur. & J. seq. ubi Glossa ff. hoc tit. & no-tat Abb. in cap. cum te num. 24. de sentent. & re judic.* Hoc tamen limitant DD. ut habeat locum, quando fuit intentata actio Civilis ad injuriæ æstimationem; secus tamen est, si illa sit inten-tata ad damna, & interesse tantum; tunc enim potest adhuc intentari actio Criminalis ad pœ-nam. d. l. *Prator edixit. J. Quid ergo.* & ibi Gloss. ff. *de Injur.* Farinac. d. quaest. 105. num. 30. ubi DD. & Thesaur. decis. 18. num. 11. Porro omnis altercatio cessat, quando qui intentat actionem Civilem, protestatur id facere sine præjudicio actionis Criminalis; & è contra; tunc enim post intentatam unam actionem potest deveniri ad aliam. Conciol. d. resol. 1. in fin.

Quò ad Quartum. Actio injuriarum non so-lum competit ei, cui facta est injuria, sed etiam illis, in cujus potestate est ipse injuriatus. Hinc si injuria illata sit Filiofamilias, agere potest actione injuriarum non solum ipse Filius, sed etiam illius Pater, vel Avus; prout etiam, si in-juriata fuisset Filia habens Patrem, Maritum, & Socerum, quatuor sunt personæ, quæ possunt uti actione injuriarum contra injuriantem; nempe ipsa Filia, ejus Pater, ejus Maritus, & ejus Socer. l. *Cum qui J. fin. & l. Sed si unus. ff. h. t.* Nicolius *Institur. Civil. lib. 4. tit. 4. à num. 9. & seqq.* ubi num. 15. infert, quod sicut olim Dominus exercebat hanc actionem pro injuria facta Ser-vo suo, l. *Item apud. J. Ait. Prator. ff. de Injur.* ita nunc Herus agere potest pro injuria illata famu-lo suo; dummodò ipse gerebat officium, vel negotium ejusdem Heri sui. d. l. *Item apud. J. Si quis Virgines. Vers. Comitem. & l. Quisquis. ff. Ad Leg. Jul. Majest.* Et ex his inferunt DD. quod pro in-juria facta Clerico, Monacho, Doctore Collegiato, vel Discipulo, agere potest ad vindi-ctam, & ad æstimationem Episcopus, Abbas, Collegium atque Magister. Nicolius ubi supra, num. 16. in fin. Guido Pap. decis. 464. Graff. part. 1. lib. 2. cap. 62. num. 32. & Antonellus de Re-gim. Milit. Eccl. lib. 6. cap. 13. num. 2. ubi alios cu-mulat.

Quò ad Quintum. Injuriam alicui inferentes puniuntur de Jure Civili pœna arbitraria, se-cundum majorem, vel minorem injuriæ gravi-tatem. *J. Pœna autem. Instit. Civil. de Injuriis;* itaut aliquando qui injuriam fecit, mulctetur exilio, vel carcere, vel pœna pecuniaria. Fisco appli-canda, vel ad petendam veniam ab injuriato, seu ad compensandam alio modo injuriam illa-tam. Julius Clarus in d. *J. Injuria. Vers. Sed quaro.* Riccius in *Collect. decis. 1841. part. 5.* Gratian. Decis. 199. & Surd. Decis. 89. num. 9. De Jure autem Canonico variz sunt pœnæ secundum varietatem personarum, quibus facta est inju-ria. Siquidem generaliter statutum est, ut qui condemnati sunt actione injuriarum sive civili-ter, sive criminaliter, incurrant infamiam Juris. cap. *Cum te. De Sent. & re judic.* ubi Abbas num. 1. quod est conforme etiam dispositioni Juris Civi-lis. lib. 1. ff. *de His, qui notant infam.* & per conse-quens remaneant Irregulares; dummodò inju-ria non fuerit levis, sed pertingat ad peccatum mortale. Innocent. Host. & Felin. in d. c. *Cum te.*

In

In ea tamen Episcopus potest dispensare. *cap. Ar si Clerici. §. De Adulteriis. De Judic. Thesaur. de Poenis Eccles. d. part. 2. in Verb. Injuria. c. 1. per tot.* Si verò injuria illata sit non solum verbis, sed factò in Ecclesiasticas personas; si injuriatus fuerit Clericus, aut Monachus, aut Religiosus, tunc qui injuriam intulit, remanet excommunicatus per text. in *cap. Si quis suadente diabolo. 17. q. 4.* non tam percutiendo Clericum vivum, sed etiam mortuum. *Felin. in cap. A nobis. il. 2. n. 4. & Barbosa ibid. n. 47. de Sentent. Excommunicat.* Ac eandem Excommunicationem incurrunt non solum injuriose percutientes, sed etiam mandantes, consulentes, incitantes, consentientes, & percussionem ratam habentes, si eorum nomine sit facta. *c. Cum quis. De Sent. Excomm. in 6. Thesaur. d. Verb. Injuria. c. 2. Ampliat. 6.* ubi notat, absolutionem esse reservatam Papæ, nisi percussio, & injuria esset levis; ab hac enim Episcopus posset absolvere. *c. Pervenit. ubi Abb. & DD. de Sent. Excomm.* Quod si injuria facta sit in personam Episcopi, non solum qui eam intulerit, est excommunicatione Papæ reservata illigatus per *Clem. 1. de Penis. & per cap. 11. Bulla in Cena Domini*, sed etiam remanet privatus Feudis, locationibus, officiis, & beneficiis spiritualibus, ac temporalibus, quæ obtinet ab Ecclesia, cui Episcopus offensus præest; & ejus filii, per lineam masculinam descendentes, usque ad secundam generationem redduntur ipso facto inhabiles ad Ecclesiastica beneficia in Civitate, & Diocesi ejusdem Episcopi obtinenda, omni spe dispensationis adempta, ut late demonstrat idem *Thesaur. d. part. 2. Verb. Injuria. cap. 3.* Easdem poenas multò magis incurrunt, qui injuriam gravem inferunt in personas Nunciorum Apostolicorum, seu S. R. E. Cardinalium; & (quod nunquam eveniat) in personam Summi Pontificis; *cap. Felicis. de Penis in 6. d. can. 11. in Bulla Cena Domini*; & tradit *Thesaur. ubi supr. cap. 4. & Antonell. de Regimin. Milit. Eccl. d. lib. 6. cap. 13. §. 2. ubi n. 21.* notat, quod licet Clerici Laicos injuriantes debeant eis competenter satisfacere; non tamen decet, quod ipsi Clerici genua flectant, vel aliud faciant, quod tendat in opprobrium Cleri. *cap. Quando. 86. dist. Graff. part. 2. lib. 2. c. 17. n. 38.*

Demum, si injuria illata sit calamo, idest per libellum famosum, carmina, aut alias scripturas infamatorias, de Jure Civili Auctores earum veniunt plectendi poena capitis per text. in *l. Unic. C. de Famos. libell.* quamvis Julius Clarus in *Pract. Crimin. §. fin. quasi. 68. Vers. Libelli famosi* notet, quod tam rigorosa poena non sit in usu: sed prædictos Auctores puniri poena extraordinaria, videlicet vel fustigationis, vel ictum funis, vel ad summum poena treremium juxta facti; & personarum qualitatem. De Jure autem Canonico tales excommunicantur, ac verberibus corripuntur. *c. Qui in alterius. §. qu. 1.* Et si Clerici sint, deponuntur. *Sylvest. in Verb. Libellus. n. 5.* Quod si Libelli famosi compositi sint contra statum Ordinis Prædicatorum, vel Minorum, aut aliarum Religionum habentium communicationem Privilegiorum, Auctores eorundem Libellorum sunt ipso Jure excommunicati ex Constitutione Alexandri Papæ IV. Incipien. *Ex alto*; quam refert Bonacina, relatus ab Antonello de *Regimin. d. lib. 6. cap. 14. num. 4.* ubi alias ampliationes, ac limitationes ponit circa hanc poenam.

Quò ad Sextum. Si quaerimus, quomodo resarciantur damna illata? advertendum est, nos loqui de damnis, non dolo, fraude, aut injuriose commissis, sed de illatis ex mera negligentia, vel ex culpa levi tantum; ut si quis negligat custodire sua animalia; & hæc damnum inferant in campis alienis, vel aliquis nesciens frangere equum ferocem, super quem ascendit, ab eo aliquis in via impetu, vel calcibus impetatur, aut murator reficiens tegetes domus projiciat saxa, vel ligna, non appposito signo, quibus Viatores offendantur; aut alius e fenestra projiciat in viam publicam aquam maculosam, vel brodium, quo trans-euntis vestes maculentur; sive dominus canis rabidi non teneat illum bene alligatum, adeò ut infiliat in transeuntes, eosque mordeat, aut feriat. In his omnibus, & similibus casibus datur actio tam Civilis, quam Criminalis contra actorem damni; in quem Judex pro suo arbitrio profert Sententiam ad resarciendum damnum, attenta quantitate ejus, & qualitate personæ, cui damnum fuit illatum. *l. Si Servum meum. ff. Ad Leg. Aquil. l. Interdum. ff. de Public. judic. l. Prætor. editit. ff. de Injur. l. Qui fides. & l. penult. ff. de Incend. ruina. & naufrag. l. 1. §. Sed & si canis, & l. 2. ff. Si quadrupes pauper. sec. dic. Nicolius, & DD. in lib. 4. Instit. Civil. tit. 3. De Lege Aquilia*, ubi late agunt de damnis ex mera negligentia, & sola levi culpa illatis.

TIT. XII.

De Ecclesiasticis Censuris.

Quoniam de Jure Canonico delicta, de quibus hucusque egimus, ut plurimum Ecclesiasticis Censuris plectuntur, & castigantur, idè de his in præfenti est agendum; & pro intelligentia earundem videbimus:

1. Quid significet hoc Vocabulum Censura?
2. Quid sit Censura Ecclesiastica?
3. Quotuplex sit?
4. Qui possint fulminare Ecclesiasticas Censuras?
5. Contra Quos possint fulminari?
6. Quæ sint necessaria pro validitate Censuræ?
7. Quæ causa excuset ab incurrendis Censuris?
8. Quis possit absolvere ab Ecclesiasticis Censuris?

Quò ad Primum. Hoc Verbum Censura, generaliter sumptum, judicium innuit de aliqua re, digna laude, vel vituperatione; hinc Revisores librorum vocantur Censores; & hoc nomine appellabantur apud Romanos illi, ad quos spectabat indagare mores populorum; ne indigni admitterentur ad honores. Sic etiam in Serenissima Republica Veneta creantur Censores, quorum officium est observare, ne Leges, quibus ipsa regitur, ab aliquo offendantur. Specialiter autem sumpta hæc Vox Censura significat aliquam poenam correctivam, & medicinalem aliquis transgressionis, ut notat Navarr. in *Summa. cap. 27.* & olim etiam vocabatur Pressura; ut eam nominat Rabanus in *cap. Non in perpetuum. 24. q. 3.* & etiam Clausura; ut in *Regula S. Benedicti c. 6.* Magrius in *Hierolex. iisdem Vocibus.*

Quò ad Secundum. Censura Ecclesiastica est Poena Spiritualis, & medicinalis, privans usu aliquorum bonorum spiritualium, imposita per Ecclesiam potestatem, à Deo sibi concessam, ut fidelis baptizatus à contumacia discedat, & à culpa, propter quam infligitur, emendetur. Dicitur, Poena, idest punitio, Spiritualis, ad differentiam punitionum corporalium. *Medicinalis.*

dicinalis, quia intentio Ecclesiae est mederi animabus per Censuras. *cap. 1. De Sent. Excomm. in 6.* Dicitur privans usu aliquorum Spiritualium bonorum, qualia sunt Sacramenta, Sacrificia, Orationes; non autem supernaturalium; utpote Fides, Spes, Charitas, Character, quae omnia retinere potest, qui aliqua censura est irretitus. Dicitur *imposita per Ecclesiam potestatem, à Deo sibi concessam*, ut legitur *Matth. 18.* in illis verbis Christi: *Si peccaverit in te frater tuus &c. dic Ecclesiae: Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus. Amen dico vobis, quaecunque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Caelo.* Quae verba intelliguntur de foro externo per Censuras. *cap. Solita, de Major. & Obed. S. Thomas 3. part. quest. 1. art. 2. & Scotus in 4. dist. 19. §. De quinto, quod demonstrat Matrius in Theolog. Moral. disp. 13. num. 4. & 5.* ubi probat etiam ab Apostolis fuisse fulminatas Censuras; & auctoritatem eas fulminandi esse de Jure Divino. *cap. Nemo, 11. q. 3. & in Extravag. Unam Sanctam. De Major. & Obed.* Hanc autem potestatem censuras fulminandi in toto orbe, & contra quoscunque habet eminenter Pontifex Romanus, tanquam Christi Vicarius; alii autem Episcopi, & inferiores Praelati in eorum Diocesis tantum, ac dependentes à Papa, ut ego ostendi in meis Decisionibus de Penit. decis. 19. à n. 22. & seqq. Dicitur in definitione, *Ut fidelis baptizatus à contumacia discedat*; quia non baptizati non possunt censuris puniri; sed tantum qui sunt fideles, ac in Ecclesia, ad hoc ut à propriis excessibus emendantur. Subditur, & à culpa, propter quam Censura infligitur. Siquidem non est fulminanda Censura contra aliquem nisi ob culpam, & culpam gravem. *c. Nullus 15. q. 3. cap. Sacros. De Sent. Excommunic.*

Quò ad Tertium. Quintuplex datur divisio Censurae à Doctores, tum Theologis, tum Canonistis. Una est, quod Censura est triplicis generis, nam alia vocatur *Excommunicatio*, alia *Suspensio à Divinis*, & alia *Interdictum*; ut legitur in *cap. Quarenti. de Verb. Signific. in cap. 1. & in cap. Statum. de Sent. Excomm. in 6.* Altera, quod Censura alia est à Jure, quae scilicet statuta est in Canonibus Sacris, & alia est ab homine; videlicet quam fulminant Judices Ecclesiastici juxta factorum contingentiam. Tertia, quod alia Censura est comminatoria, & alia latae Sententiae: illa non incurritur, nisi Judex proferat suum Decretum, quo declare reum illigatum censura; haec vero afficit ipso Jure, vel ipso facto, cujus causa est fulminata. Quarta divisio est, quod alia Censura dicitur justa, & alia injusta; & haec talis est, si Judex eam infligat non servato Juris ordine. Quinta tandem; quod alia est valida, & alia invalida; & haec ita dicitur, Si Judex non habeat legitimam auctoritatem; vel procedat absque justa causa, aut nulla praemissa monitione, ut late demonstrant DD. quos citat, & sequitur Matrius in *cit. disp. 13. n. 8.*

Quò ad Quartum. Omnes sequentes possunt fulminare Ecclesiasticas Censuras, videlicet; Primò Papa, ut dictum est, per totum orbem, & contra quoscunque. *c. Unam Sanctam. de Major. & Obed. c. Decreto. 2. q. 3. cap. Multum. 3. q. 6.* Secundò, Concilia generalia, & Provincialia. *cap. Grave nimis. de Prabendis.* Illa in universos; haec in sibi subditos. Tertiò, Cardinales in Ec-

clesiis suorum titulorum. *cap. Unic. de Major. & Obed. in 6.* Quartò, Legati à Latere per Summum Pontificem creati. *cap. Legatus. de Offic. Leg. in 6.* Quintò, Archiepiscopi, Patriarchae, & Episcopi, ac alii Praelati, habentes territorium cum quasi Episcopali Jurisdictione, respectu suorum subditorum. *cap. Ad reprimendam. cap. Cum Episcopus. de Offic. Ordin. in 6.* Concil. Trident. sess. 6. cap. 3. & sess. 14. cap. 4. de Reform. Sextò, eorundem Vicarii Generales. *cap. Licet de Offic. Vicar. Septimò, Capitulum Sede Episcopali vacante, sive ejus Vicarius Capitularis. d. cap. unic. de Major. in 6.* Concilio Trident. sess. 24. cap. 16. de Reform. Et Octavò, omnes Superiores Religionum inhabitantes intra eorum Monasteria. *cap. Cum in Ecclesia. de Prabend.* Ex his sequitur, Parochos non posse fulminare Censuras in suos Parochianos, quia non habent Jurisdictionem in foro exteriori, sed tantum in interno, ac poenitentiali. Gloss. in *cap. Nemo. 2. q. 1.* Nisi consuetudo eam illis contulisset. Abb. in *cap. 3. n. 10. de Offic. Ordin. Matrius d. disp. 13. num. 11.* Vel nisi specialiter talis facultas eis committatur; siquidem omnes supradicti Pontifices, ac Praelati possunt delegare eorum auctoritatem ferendi censuras, dummodo eam delegent homini baptizato, & Clerico non conjugato; nam non baptizati, laici, Clerici conjugati, & foeminae non sunt capaces talis delegationis. *cap. 1. & cap. 3. de Presbye. non baptiz. c. Dilecta. de Major. & obed. cap. de Monialib. de Sent. Excomm. cap. Innova. 16. q. 7. & cap. Sane. de Cleric. Conjug.* Nisi à Papa eis talis facultas demandaretur. Matrius d. *disp. 13. n. 12, ubi DD.*

Quò ad Quintum. Tam Theologi, quam Canonistae firmant hanc Regulam, quod soli homines vivi, baptizati, rationis, ac doli capaces, & subditi illius, à quo fertur Censura, possunt Censuris ligari. DD. apud Matrium d. *disp. 13. num. 16.* Hinc bruta, homines mortui, non baptizati, pueri, amentes, & non subditi, non possunt censuris ferri. Et quamvis aliquando locustae dicantur excommunicari, id improprie dicitur, nam proprie maledictioni submittuntur, ut scripsi in meis Decisionibus de Sacrific. Missae decis. 42. num. 39. quemadmodum mortui, qui in vita incurserunt censuram, possunt declarari incursum in eam; prout etiam post mortem, si prius dedissent signa poenitentiae, possunt ab ea absolvi, & absolutos declarari, ut tradantur Ecclesiasticae Sepulturae; *cap. A nobis. & cap. Sacris. de Sent. Excomm.* Sed utrum Communitas, vel Collegium possit Censuris irretiri? Distinguunt DD. dicentes, quod Suspensione, vel Interdicto irretiri possunt, *cap. de Sede Vacante. de Sent. Excomm.* Secus autem Excommunicatione. *cap. Romana. eod. tit. in 6. & dicunt mea Erotemata. c. 147. à n. 16. & seqq.* ubi alii casus excepti ponuntur, ibi à Studiosis videndi.

Quò ad Sextum. Ad validitatem Censurae necesse est, ut ea infligatur ob peccatum mortale, & ideo ubi non committitur culpa mortalis, ibi Censura infligi non potest. *cap. Nemo Episcoporum. cap. Nullus Sacerdotum. 11. q. 3. Concil. Trid. sess. 23. cap. 3. de Ref.* Matrius d. *disp. 13. n. 23.* ubi notat, quod ipsum peccatum debet esse exterius,

M

nam

nam propter merè internum Censura ferri non potest; quia Ecclesia non judicat de occultis. *cap. Erubescat. & cap. Sicut tuis de Simon. cap. Christiana. 32. quæst. 5.* Est tamen verum, quod minor Excommunicatio, & levis Suspendio potest infligi ob culpam venialem. Toletus, Bonacina, & alii apud Mastrium *d. disp. 13. num. 23. & 24.* ubi subdit, quod neque pro delicto præterito, vel non completo Censura ferri potest, quia debet præcedere monitio, & subsequi contumacia, ac inobedientia.

Quò ad Septimum. Quatuor sunt causæ principales, quæ excusant ab incurfu Censuræ. Prima est ignorantia invincibilis tum Juris, tum facti habentis annexam Censuram. *cap. Si verò de Sent. Excomm. cap. 2. eodem tit. in 6.* Secunda est impotentia faciendi id, quod sub pena censuræ faciendum præcipitur, si illa sit physica, si vè moralis tantum. Mastrius *d. disp. 13. num. 27.* Tertia est appellatio legitimè interposita à comminatione Censuræ ad Superiorem. *c. Si à Judice. de Appellat. in 6.* Quarta est remissio, quam facit Creditor in favorem debitoris; quapropter si Clericus suspendatur à Divinis, nisi intra mensem debitum solvat; si Creditor prorogaverit ei dictum terminum, Clericus non erit suspensus. DD. apud Mastrium *d. disp. 13. num. 29.*

Quò ad Ultimum. Distinguere oportet, An Censura sit lata à Jure, vel ab homine? Primo casu, si nulli sit reservata, in foro exteriori ab ea absolvit Superior censurati; in foro interiori omnis Confessarius. *cap. Nuper de Sent. Excomm. Si verò sit reservata Papæ, tunc si delictum est publicum, solus Papa absolvere potest; at si sit occultum ex concessione Concilii Tridentini sess. 24. de Ref. cap. 6.* Episcopo licitum est absolvere; exceptis tamen Censuris fulminatis in Bulla Censuræ Domini, & in scriptis ob hæresim, ob Duellum, ob Simoniam realem, ob violatam Clausuram Monialium ob malum finem, & ob violationem Ecclesiasticæ Immunitatis; quia et si hæc delicta sint occulta, Episcopi non valent ab eis absolvere, nisi irretitus Censura non possit ob senium, vel morbum, aut paupertatem accedere ad Papam, ut probavi in meis Decisionibus de Penitent. decis. 45. à num. 5. & seq.

Secundo casu, Si Censura lata sit ab homine, nullus ab ea absolvere potest, nisi qui eam fulminavit, vel ejus Superior; aut ejus Successor, vel Delegatus; excepto semper articulo mortis, in quo omnis Confessarius potest absolvere penitentes à quibuscunque Censuris Concilii Tridentini sess. 14. de Ref. cap. 7. sub conditione tamen, ut sic absolutus, si periculum mortis evadat, teneatur comparere coram Superiore, & facere quod sibi præscripserit; alias reincidat in Censuram. *cap. Eos de Sentent. Excomm. in 6.* Corollarii loco notandum est, quòd qui pluribus est alligatus Censuris potest absolvi ab una, & non ab alia; ad differentiam peccatorum, quorum absolutio non potest dimidiari; sed vel à nullo, vel ab omnibus eadem vice est concedenda. Mastrius *d. disp. 13. num. 31.* ubi quòd absolvendus à Censuris debet prius præstare debitam satisfactionem; & aliquando jurare de eodem delicto non amplius committendo. *cap. Ex tenore de Sent. Excomm. in 6.*

Dictum est supra circa divisionem Censuræ, quòd tres sunt, nempe Excommunicatio, Suspendio à Divinis, & interdictum; idcirco in præsentì titulo agendum est de Excommunicatione, ac pro hujus Tituli explicatione videbimus:

1. Quid sit Excommunicatio?
2. Quotuplex sit?
3. Quæ requirantur pro validitate Excommunicationis?
4. Qui sint effectus tum majoris, tum minoris Excommunicationis?
5. An aliquando liceat communicare cum Excommunicato, etiam non tolerato?
6. Quis possit absolvere ab Excommunicatione?
7. Quæ causa excuset ab incurfu Excommunicationis?

Quò ad Primum. Dux sunt definitiones Excommunicationis apud Theologos. Una est, quòd Excommunicatio est Ecclesiastica Censura, qua homo Christianus bonis fidelium communibus privatur. Ita Eminentiſſ. Card. Toletus in *Summ. lib. 1. cap. 4. num. 1.* ubi declarat, tria esse bona communia fidelium, quibus per Ecclesiæ potestatem Christianus privari potest; nempe exterior conversatio; Sacramentorum participatio; ac Orationes, Suffragiaque Ecclesiæ. *cap. Omnis Christianus 11. q. 3.* Alia est, quam ponit Scotus in *4. dist. 19. §. De quinto.* Videlicet: Excommunicatio est Censura, qua quis ab Ecclesiastica Communione fidelium separatur. Dicitur Censura, tanquam genus: quia sub hac voce comprehenduntur etiam suspendio à Divinis, & interdictum. Dicitur, qua quis separatur ab Ecclesiastica Communione fidelium, ad differentiam prædictæ suspensionis, ac interdicti; quæ privant exercitio vel activo, vel passivo Divinorum Officiorum; non autem exteriori conversatione. Dicitur Ecclesiastica; non autem Spirituali; quia privatio comprehendit illa tria bona à Cardinale Toletio explicita, non autem Fidem, ac alias Christianas virtutes, ut latè demonstrat Mastrius in *sua Theolog. Mor. disput. 13. numer. 33.*

Quò ad Secundum. Duplex datur divisio Excommunicationis. Una, quòd alia est major, alia est minor. Altera, quòd alia est à Jure, & alia ab Homine. Circa primam divisionem; Major Excommunicatio est illa, quæ infligitur ob grave peccatum, vel ob contumaciam, & inobedientiam; & hæc privat antedictis tribus bonis, quæ continentur in hoc carmine: *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.* Minor illa est, quæ contrahitur per conversationem cum Excommunicatis majori Excommunicatione non toleratis. *cap. Nuper de Sent. Excommunicat. & privat sola passiva participatione sacramentorum. cap. Si celebrat. de Cleric. excomm. ministri & cap. penult. de Sent. excomm. in 6.* Porro Excommunicati non tolerati sunt duo tantum, nempe Notorii percussores Clericorum; & illi, qui nominatim denunciati sunt excommunicati à Superiore. Ideò ex Decreto Concilii Constantiæ, cui præfuit Martinus Papa V. & quòd legitur apud Card. Toletum in *Summ. lib. 1. cap. 12. num. 2.* prædicti duo sunt tantummodò vitandi; non autem alij; etsi sciamus, eos incurrisse in aliquam majorem excommunicationem, ut tenent DD. apud Mastrium *d. disput. 13. num. 34.* quamvis contrarium scribat Fagnanus in *cap. Quod à Prædecessore* *num.*

n. 55. de Schismatic. tom. 6. ubi ait, omnes notorios esse vitandos. Igitur minori excommunicatione affectus valide ministrat aliis Sacramenta; etsi venialiter peccet. *cap. ult. de Clerico excomm. ministran.* & celebrando non fit irregularis; at Penitentiae Sacramentum recipere non potest; nisi prius ab eadem minori excommunicatione à Confessario absolvatur. *Mastrius d. disp. 13. num. 36.* ubi quod omnis Confessarius approbatus potest ab ea absolvere. Circa secundam divisionem Excommunicationis sciendum est; quod illa dicitur à Jure, quæ infligitur per Canonem, aut per Ecclesiasticam Constitutionem; quæ durat etiam post mortem Legislatoris. Illa verò vocatur ab Homine, quæ per Judicem ex legitima causa promulgatur contra reos; & hæc expirat per mortem Judicis, aut per ejus remotionem ab Officio, ut docet *Mastrius*, alios DD. cumulans *d. disp. 13. num. 37.*

Quò ad Tertium. Ut valida sit Excommunicationis, tria sunt necessaria, nempe Auctoritas in Superiore Excommunicante; Peccatum grave, seu contumacia, & inobedientia scandalosa in Excommunicando; atque Solemnitates à Jure præscriptæ in ferenda Excommunicatione; scilicet præcedens monitio, ac citatio, ut tradunt DD. apud eundem *Mastrium d. disp. 13. num. 38. & 67.* Est tamen verum, quod aliquando major Excommunicatio infligi potest ob levem culpam; si ex hac scandalum soleat generari; ut notat *Volpi in suis Resol. Moralib. resol. 14. num. 4. & 5.*

Quò ad Quartum. Effectus majoris Excommunicationis sunt sequentes. 1. Quod Clericus Excommunicatus exercens aliquem Ordinem fit irregularis. 2. Quod si per annum in Excommunicatione infordeat, sit suspectus de hæresi. *Glossa in cap. Contingit. de Dolo, & contum.* *Concil. Trid. sess. 25. de Ref. cap. 3. in fin.* 3. Quod venit privandus Ecclesiasticis beneficiis. *11. q. 3. cap. Rursus. & cap. Cum bona. de Etate, & qual.* 4. Ut sit incapax suffragiis Ecclesiæ, nempe Sacrificiis, Orationibus, & Indulgentiis. *cap. A nobis. & cap. Sacris. de Sent. Excomm. excepta Feria 6. in Parasceve, in qua ob mortem Redemptoris nostri, & ex nimia pietate Ecclesiæ, ipsa orat etiam pro Hæreticis, ac Schismaticis, qui sunt Excommunicati.* *Mastrius d. disp. 13. num. 41. 43. & 44.* notans, Orationes publicas non esse faciendas pro Excommunicatis non toleratis; privatas autem pro eorum conversione non esse prohibitas. *cap. Alma Mater. ubi DD. de Sent. Excomm. 5.* Sacerdos excommunicatus, etsi toleratus, ministrans, aut recipiens Sacramenta, peccat mortaliter. *cap. Cum illorum. cap. Si quem. de Sent. Excomm. cap. Si celebrat. de Clerico excomm. ministr. & 3. quæst. 4. cap. Engeltrud. 6.* Ministrans fit etiam irregularis. *cap. Licet. & cap. ult. de Clerico excomm. ministr. ac 11. q. 3. cap. Si quis. necnon cap. Is, qui. & cap. Is, cui. de Sent. Excomm.* Nisi excusetur ignorantia invincibili, aut metu mortis, infamiae, jacturæ bonorum, vel periculo alicujus gravis damni. *cap. Apostolica. de Clerico excomm. ministr. & DD. quos cumulat Mastrius d. disp. 13. n. 45. & 46. 7.* Si verò ipse accedat ad Sacramentum Penitentiae, invalide illud suscipit; ut ego ostendi in meis Decisionibus de Penitent. decis. 31. num. 9. & 10. 8. Similiter si Excommunicatus sit Sacerdos, & audiat Confessiones, invalide absolvit, quia privatus est omni Jurisdictione. *c. Ad probandum. de Doct. Clericali. Tom. II. Lib. VIII.*

Sent. & re judic. c. Romana. de Offic. Vicar. in 6. & 24. q. 1. cap. Audivimus. At id est intelligendum de Excommunicato non tolerato, vel publico Clerici percussore; nam ceteri ob *Extravag. Ad evitanda, Concilii Constant.* valide absolvunt. *Mastrius d. disp. 13. num. 50. & 51.* Ego in Decisionibus meis de Penitentia. decis. 45. num. 2. 9. Si Excommunicatus non toleratus, vel publicus Clerici percussor se immisceat in Divinis Officiis cum aliis Clericis, est ab eis expellendus; nam prædictus non est admittendus in Ecclesia; nisi ad audiendas Conciones. *cap. Si quis Episcopus 4. q. 3. c. Is, qui. de Sent. Excomm. in 6. c. 1. de Sentent. & Re judic. in 6.* 10. Moriens Excommunicatus non toleratus, vel Clerici publicus percussor absque penitentia privatur Ecclesiastica sepultura. *cap. Sacris. de Sepult. & Clem. 1. eod. tit.* 11. Quilibet excommunicatus majori excommunicatione ad beneficia, seu Ecclesiasticas Dignitates non potest valide promoveri. *cap. Pastoralis. ubi DD. de Clerico excomm.* Circa autem obtenta ante Excommunicationem non est eis privatus, antequam publicetur à Judice privationis Sententia. *cap. Pastoralis. §. Verum. de Appellat.* At tenetur restituere fructus. *ibid. §. fin. & c. Quod autem. 23. q. 7. & cap. Præter. 22. dist. 12.* Si à non tolerato conferantur beneficia, collatio est invalida; & provisorius censetur intrusus, ac ea dimittere debet, & fructus restituere. *c. Quia diversitatem. de Concess. Præbend. cap. Tamra. De Excessib. Prælat. & cap. 1. Ne Sede Vacante in 6.* 13. Tandem Excommunicati non tolerati non possunt stare in Judicio. *cap. Præsidentes. de Hæretic. cap. Decernimus. de Sent. excomm. cap. 1. de Except. in 6. cap. Veniens. de Testib. cap. Intelleximus. de Judic.* Si tamen de facto Matrimonium contrahunt; aut Professionem religiosam faciant; valide agunt. *cap. Significasti. & cap. Cum illorum. de Sent. excomm.* ea ratione, quia nullo canone illa irritantur. *Mastr. d. disp. 13. num. 56.* ubi idem tenendum sentit de validitate privatorum contractuum, ac activæ, & passivæ factionis testamenti, nisi insequutus fuisset hostiliter Cardinales, aut protector hæreticorum. *cap. Felicis. de Panis in 6. c. Excommunicamus. de Hæreticis in 6.*

Effectus autem Minoris Excommunicationis est peccatum mortale, si communicatio cum Excommunicato non tolerato, vel publico percussore Clerici fiat in rebus divinis; venialis verò culpa, si communicatio fiat in rebus humanis tantum; & absque contemptu Clavium Ecclesiæ. *cap. Si celebrat. De Clerico excomm. ministr. ubi supr. num. 58.*

Quò ad Quintum. Licitum est communicare cum excommunicatis etiam non toleratis, quando communicatio prædicta sit vel ex ignorantia, vel ex utilitate, aut ex necessitate, juxta casus contentos in hoc carmine, videlicet:

Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necessè

Quorum verborum sensus talis est. *Utile*, idest monendo, & hortando Excommunicatum ad penitentiam. *Lex*, ut in Uxore, vel in debitore. *Humile*, ut in Filiis, ac Servis. *Res ignorata*, quando verè quis nescit, illum esse excommunicatione majori irretitum. *Necessè*, si verè urgeat gravis aliqua necessitas spiritualis, vel temporalis, tum in ipso communicante, tum in eodem excommunicato. *c. Quoniam multos. 11. q. 3. cap. Inter alia. §. Ilud. de Sent. Excomm. Mastrius d. disp. 13. n. 60.*

M 2

Quò

Quò ad Sextum. Ad sciendum, quis possit absolvere ab Excommunicatione, quatuor sunt Regulæ observandæ. Una est, quòd si Excommunicatio sit reservata Papæ, solus Papa potest ab ea absolvere. Si sit reservata ab Episcopo, solus ipse Episcopus. Si sit lata à iudice, solus ille Iudex, vel ejus Superior in causa appellationis. Quæ autem Excommunicationes sint reservatæ Papæ? vel Episcopis? notant Cardin. Toletus lib. 1. cap. 18. & seqq. Busembaum. l. 7. cap. 2. Abelly cap. 6. de Censuris, sect. 2. & Mastrius d. disp. 13. à num. 69. & seqq. Altera Regula est, quòd in articulo mortis omnes Confessarii possunt absolvere à quacunque Excommunicatione cuicunque reservata. Mastrius d. disp. 3. num. 61. & seq. Tertia Regula est, quòd Episcopi possunt absolvere etiam ab Excommunicationibus Papæ reservatis, si delictum sit occultum. Exceptistamen illis contentis in Bulla Cœnæ Domini; ac illis inflicis ob Hæresim, ob Duellum, ob Simoniam realem, ob violatam Monialium clausuram ad malum finem; & ob læsam Ecclesiasticam Immunitatem; ut dictum est supra in Tit. præced. Quarta Regula est; quòd publicus percussor Clerici absolvi potest ab Episcopo, si sit Impubes, vel Senex, vel Mulier, vel Filiusfamilias, vel Regularis, vel si ob grave impedimentum accedere non possit ad Apostolicam Sedem; ut docent DD. quos citat Mastrius d. disp. 13. num. 63. & alii, quos allegavi in meis Decisionibus de Penitentia, decis. à num. 5. & seqq. ubi hæc tertia, & quarta Regula fuit concludentissimè comprobata.

Quò ad Ultimum. Quatuor sunt causæ, quæ excusant ab incurrenda Excommunicatione, quas retuli supra in Tit. anteced. in responsion. Ad Septimum, videlicet ignorantia invincibilis, Impotentia vera, Appellatio legitima, & Remissio ejus, quam faceret ille, ad cujus instantiam esset inflicta excommunicatio; & ideo ad dicta ibidem studiosus Lector recurat.

TIT. XIV.

De excommunicatione contra pugnautes in Duello.

Inter præcipuas Excommunicationes à Jure latus, satis conspicua, ac frequens reputatur illa, qua plectuntur pugnautes in Duello; idcirco post explicitam materiam Excommunicationis in genere, agendum est in specie de hac Excommunicatione ob Duellum; & pro ejus intelligentia videbimus.

1. Quid & quotuplex sit Duellum?
2. Quo Jure prohibitum sit Duellum?
3. Quæ pœna sint statuta contra pugnautes in Duello?
4. An aliquando sit licitum pugnare in Duello?
5. Quis possit absolvere ab Excommunicatione incur-sa ob Duellum?

Quò ad Primum. Duellum est duorum, vel etiam plurium singulare certamen, quod ex condito, uno indicente, & altero acceptante, suscipitur, pravia designatione loci, temporis, & armorum. Ita Bonacina tom. 1. de Censuris, disp. 2. quest. 6. punct. 1. & Mastrius in Theol. Moral. disp. 10. num. 12. Dicitur duorum, vel plurium singulare certamen, ad differentiam belli; quod consistit in multitudine Militum; & in pugna universali. Dicitur ex condito, idest ex provocatione ad pugnam

in Duello per unum facta, & per alterum suscepta; & ideo si ex calore iracundiæ aliqui se invitent ad pugnam, & statim pugnent, non dicuntur committere Duellum, neque incur-runt pœnas contra pugnautes in Duello inflic-tas; quia hi pugnant non præmeditatè, neque pravia conventionè, sed ex furore animi irati. Antonellus de Regimin. Milit. Eccles. lib. 6. cap. 16. num. 4. Marcellus Vulpes in praxi, cap. 1. num. 49. Dicitur pravia designatione loci, temporis, & armorum, quia hæc tria necessaria sunt ad quidditatem Duelli; quapropter si quis dixerit suo Adversario, pugna bis mecum, cum te invenero in tali loco; etiam si postea eum ibi inveniatur, & se-cum pugnet, non censetur committere Duellum. Antonellus d. cap. 16. num. 5. Lezanain Summa, tom. 3. Verb. Duellum, num. 3. Collegium Salmanticen. tom. 12. tract. 10. de Censur. cap. 4. num. 33. Similiter qui ex condito pugnant non armis, sed pugnis, non videntur Duellum facere, nec pœnas incurere contra Duellistas latus. Salmanticen. ibid. num. 34. & Naldus Verb. Duellum, n. 2.

Duplex autem est Duellum secundum Theologos, & Moralistas. Unum Solenne; & est illud, quod fit in aliquibus locis ex publica auctoritate; & Principe permittente. Alterum Minus solenne, seu Privatum; quando duæ personæ privatæ, aut tres, vel quatuor ex condito conveniunt ad pugnam simul, loco, tempore, & armis inter se conventis. Theaur. de Pœnis Eccles. part. 2. Verb. Duellum, cap. 1. & Sanchez in Decalog. lib. 2. cap. 39. num. 22. Utrumque tamen est illicitum, & damnatum.

Quò ad Secundum. Duellum est prohibitum. Primo de Jure Divino; nam ab eo vetitum est hominibus exponere propriam vitam periculo mortis absque urgentissima causa. Mastrius d. disp. 10. num. 112. ubi DD. Secundo de Jure Civili per text. in l. Unica. Cod. de Gladiator. Tertiò de Jure Canonico in cap. Monomachiam. 2. quest. 5. in cap. 1. & 2. de Clericis pugnant. in Duello. Ex Bulla Pii Quarti Incipien. Ea, quæ à Prædecessoribus, &c. & est in Bullario Const. XXI. Ex Concilio Tridentino sess. 25. de Ref. cap. 19. Ex Bulla Gregor. XIII. Incipien. Ad tollendum &c. & est inter ejus Constitutiones, 78. Et ex Bulla Clementis VIII. quæ incipit. Illius vices &c. ac est Const. XI. inter illas ejusdem Pontificis, de quibus omnibus latè differunt Theaur. d. part. 2. Verb. Duellum. à cap. 1. usque ad cap. 5. & Novarius in Summa Bullarii part. 1. Comment. ar. 51. & pag. 2. Comment. 62. ubi plures DD. allegantur.

Quò ad Tertium. Pugnautes in Duello, Primo committunt peccatum mortale gravissimum. Secundo incurrunt infamiam, & pro-scriptionem honorum; ac alias pœnas contra Homicidas statutas; & Tertiò ex supra citatis Pontificiis Constitutionibus tum ipsi pugnautes in Duello, tum eorum Fautores, Consultores, Patrini, atque Spectatores incurrunt in excommunicationem latæ Sententiæ, Summo Pontifici reservatam; & morientes ex vulnere in Duello inflicto carent Ecclesiastica Sepultura. Quarto ulterius si prædicti pugnautes, vel consulentes, aut coadjuvantes Duellum, sint Clerici, remanent infames, irregulares, & privati Beneficiis, ac Pensionibus ultra pœnas supra dictas, ut latè ostendunt Novarius, & Theaur. ubi supr. ac Antonellus de Regim. Milit. Eccles. d. lib.

d. lib. 6. cap. 16. nec non *Mastrius d. disp. 10. num.*

114.

Quò ad Quartum. Si quærimus, An aliquando liceat acceptare Duellum, & in eo pugnare? Firmanda est Regula negativa; ita ut neque Vir Nobilis provocatus ad Duellum sub pœna infamiae, possit illud acceptare; quia cum sit actus prohibitus tum Jure Divino, tum Constitutionibus Ecclesiasticis, ac Legibus Civilibus, debet respondere provocanti: Te non formido? & si in aliquo loco me invaseris, me defendam. Tum autem Duellum non accepto, quia Deum timeo, & Ecclesiae obedio, ac Legibus Divinis, Ecclesiasticis, & Humanis contraire non debeo. Idcirco hic notanda est Propositio damnata ab Alexand. VII. Anno 1665. la. 2. quæ assererat; quòd Vir Equestris ad Duellum provocatus, potest illud acceptare; ne timiditatis notam apud alios incurrat. Ita Colleg. Salmanticen. d. cap. 4. num. 38. ubi DD. qui tamen ab hac Regula tres casus excipiunt. Primus est, si quis provocetur ad Duellum ab inimico associato à Sociis, à quibus statim sit confodiendus, nisi acceptet Duellum; talis enim acceptatio esset ad necessariam suæ vitæ defensionem. Secundus est, si quis innocens sententiaretur à Judice ad acceptandum Duellum; alias à carnifice occideretur. Tertius est, si ad finiendum bellum, & ad parcendum toti exercitui, proponatur Duellum inter duos, vel aliquos particulares Milites habendum; ut legitur in Vita Sancti Wenceslai Ducis Boemæ die 28. Septembris in Breviario Romano. Diana part. 3. tract. 6. resol. 1. Et Colleg. Salmanticen. d. tom. 12. tract. 10. de Censuris, cap. 4. num. 39.

Quò ad Quintum, & Ultimum requirens; Quis possit absolvere ab excommunicatione incurta ob Duellum? Regula est pariter firmanda, quòd solus Papa potest ea absolvere, quia per Constitutiones Pontificias supra relatas, ei soli est absolutio reservata. Nihilominus Moralistæ dant duas exceptiones huic regulæ: Una est, si Duellum fuisset occultum; tunc enim Episcopus vigore Concilii Tridentini sess. 24. de Reformat. cap. 6. posset absolvere. At ego hanc exceptionem confutavi in meis Decisionibus de Penitentia, decis. 45. num. 6. ubi Studiosus Lector videat. Altera est, si Duellista ex legitimo impedimento non possit recurrere ad Papam, nam tunc eum absolvit Episcopus. Lezana d. Tom. 3. Verb. Duellum. num. 13. & Pellegrinus in tractat. de Duello. qu. 37.

TIT. XV.

De Excommunicatione contra violantes Clausuram Monialium, & Virorum Regularium.

Actum est de Excommunicatione inflicta ad retrahendos Laicos ab interitu corporis, & animæ per Duellum; restat agendum de alia Excommunicatione lata pro corporali, & spiritali salute Virginum, quæ se dedicaverunt Deo per Vota solemnia Paupertatis, Castitatis, ac Obedientiæ, cum obligatione vivendi in perpetua Clausura; pro cujus intelligentia videbimus:

1. Quid, & Quotuplex sit Monialium Clausura?
2. Quo tempore, & quo Jure sit introducta?
3. Quot modis violetur Monialium Clausura?

4. Quæ pœna sint inflicta contra violantes Monialium Clausuram?

5. An sint casus, in quibus liceat Monialibus exire de Clausura.

6. Qui possint absolvere ab Excommunicatione incurta ob violatam Monialium Clausuram?

Quò ad Primum. Duplex est Clausura Monialium, Materialis scilicet, & Formalis. Clausura Materialis est locus clausus; ac muris septus, & ostiis occlusus, in quo habitant Virgines Deo consecratæ; & in quem hominibus non est liber ingressus. l. 3. §. Subvenitur. ff. Ad Senat. Consult. Syllan. Giballinus de Clausura Regular. disquis. 1. in princip. Formalis Clausura est Lex prohibens Monialibus egressum de Monasterio; ingressum in illud, & accessum ad colloquendum cum Monialibus absque necessaria causa, & legitima licentia cuicumque personæ. cap. Perniciosam. 18. quæst. 12. cap. 1. de Statu Regular. in 6. Bonacina de Clausura Monial. q. 3. punct. 1. & 2.

Quò ad Secundum. Clausura Monialium Deo consecratarum est antiquissima; tum quia erat in usu etiam in Lege Moysæ, in qua Mulieres servitio Divino mancipatæ, morabantur in exedris Templi, ut legitur 2. Machab. 3. 19. & de Anna Prophetissa filia Phanuel; quæ, ut scribit S. Lucas 2. 36. non discedebat de Templo, jejuniis, & obsecrationibus serviens nocte, ac die; tum etiam quia ab initio Ecclesia fuerunt in usu Monasteria Virginum, Deo addictarum; quas salutatur S. Ignatius Martyr, Epist. 10. 12. & 15. & de eis meminit S. Clemens Papa apud S. Epiphani. Hæres. 30. ac de illis testantur S. Ambrosius lib. 3. de Virginib. S. Hieronymus lib. 1. advers. Jovinian. & S. Augustin. Epist. 109. Quamvis tunc clausura non esset omnino absoluta; quia ex urgenti causa, & cum debita licentia, ac convenienti comitatu poterant Moniales aliquavice de Monasterio exire S. Antonin. in Summ. 3. p. tit. 20. cap. 2. §. 3. Vers. Egressum autem Monialium, & Giballin. de Clausura d. disquis. 1. cap. 1. §. 2. Absoluta verò, & de necessitate imposita est Clausura Monialibus Deo professis per Legem Ecclesiasticam; Primo, per Constitutionem Bonifacii Octavi Summi Pontificis circa finem tertii decimi sæculi, quæ habetur in cap. Periculoso. De Statu Regular. cum enim eo tempore vel ob excedentem malitiam hominum, vel ob nimiam calamitatem temporum, Synodalia Decreta, & prælatorum inferiorum Leges pro custodia Virginalis innocentiae non sufficerent, prædictus Bonifacius Octavus Papa indixit omnibus, & quibuscumque Monialibus perpetuam Clausuram; ita ut iisdem non liceret amplius egredi de Monasteriis; nisi ex causa morbi contagiosi; neque ad eas daretur Virorum accessus, vel ingressus, nisi ex rationabili causa, & cum legitima Episcopi licentia. Secundo, hanc Constitutionem Bonifacii VIII. confirmavit Concilium Tridentinum sess. 25. de Regular. c. 5. addita pœna Excommunicationis ipso facto incurrendæ ab inobedientibus. Tertio, easdem Clausuræ Monialium Leges innovavit Sanctus Pius V. Papa Anno 1566. per Bullam Incipien. Circa Pastoralis. & per aliam Anno 1570., quæ incipit, Decoris, & honestatis; addita pariter pœna excommunicationis Sedi Apostolicæ reservata contra transgressientes. Quarto tandem ad majorem firmitatem prædictæ Monialium Clausuræ emanarunt aliæ

M 3

Con,

Constitutiones Gregorii XIII. Gregorii XV. & Pauli V. qui etiam revocaverunt quascunque licentias sublimibus personis ab Apostolica Sede concessas ingrediendi Monasteria Monialium; quas omnes Constitutiones referunt Barbosa in Collect. DD. ad d. cap. Periculoso, de Statu Regular. in 6. & Tamburin. de Jure Abbatissar. disp. 16. quas. 2. & 3.

Quò ad Tertium. Tribus modis violatur Monialium clausura; per egressum earundem de Monasterio; per ingressum Virorum in Monasteria ipsarum; & per accessum ad ostia, vel Crates Monasteriorum ad colloquendum cum ipsis Monialibus; deficiente tamen rationabili causa, & legitima licentia in omnibus tribus modis supradictis; ut notat Barbosa in d. cap. Periculoso. De Statu Regular. & DD. ibi per eum collecti, ac citati.

Quò ad Quartum, in quo queritur, Quæ poenæ sint inflictæ contra violantes Monialium clausuram? Respondetur Primo, quòd si violatio fit per egressum à Moniali factum (exceptis casibus à Jure permisis, de quibus infra) ipsa incurrit duas poenas; Una est Excommunicatio lata sententia, cujus absolutio est Papæ reservata, per Bullam Incipien. *Decor. l. 8.* Sancti Pii Quinti; ut notant Barbosa in d. cap. Periculoso, num. 20. De Statu Regular. in 6. Thesaurus de Penis Ecclesiasticis. part. 2. Verb. Clausuram violans. cap. 8. Sanchez in Decalogum. lib. 6. cap. 15. à num. 63. & Donatus de Regularib. tom. 4. tract. 4. q. 8. Altera poena est privatio omnium Dignitatum, si quas habebat; necnon amissio suæ Dotis, tum de Jure Civili. l. Deo nobis. 54. §. Hujus autem, C. de Episc. & Cler. & in Auth. Si qua mulier. C. de Sacrosanct. Eccl. tum de Jure Canonico, ut per cap. Abbates. 18. q. 2. cap. Verum. De Conditionib. apposit. & docent, tum Moralista Lezana in Sum. tom. 3. Verb. Dos Monialium. num. 6. Donatus tom. 1. part. 2. tract. 5. q. 58. & tom. 4. tract. 4. q. 19. tum Canonista Navarr. Commentar. 4. de Regularib. num. 24. Vers. Undecimo. & Surdus de Alimentis. tit. 9. quas. 27. tum etiam Criminalista Decian. lib. 5. cap. 73. num. 16. atque Farinacius de Hæresi. quas. 183. §. 8. n. 114. quorum omnium verba ego retuli in meis Discordiis Ferentibus part. 4. de Regularib. Discord. 44. à num. 5. & seqq. Et non solum incurrit prædictas poenas ipsa Moniales è clausura egredientes, sed etiam illas comitantes, ac receptantes. Thesaur. d. part. 2. Verb. Clausuram Monialium. c. 8. Vers. Alter. & Barbosa in Collect. DD. ad d. cap. 1. de Statu Regular. num. 20. Secunda, si violatio clausuræ Monialium fiat per ingressum, omnes ingredientibus, & eos introducunt, ac recipientes, (extra casus licitos, ac necessarios, & cum debita licentia) pariter incurrit excommunicationem Summo Pontifici reservatam, tum ex Concil. Trid. d. sess. 25. de Regular. cap. 5. tum ex Constitutionibus Gregorii XIII. incipien. *Ubi gratia*, ac Pauli V. quæ incipit *Monialium statutus*; ut demonstrat Donatus d. to. 4. tract. 5. quas. 1. & 2. & declaravit Sacra Congregatio Episc. & Regular. apud Pignatellum tom. 6. consult. 85. n. 251. & 252. & tanto magis si ingressus sit ad malum finem, ut ego ostendi in meis Decisionibus de Eucharistia. decis. 18. num. 30. & 31. ubi quòd neque Superioribus licitum est intrare Monasteria Monialium absque legitima causa, alias incurrit easdem poenas. Tertiò, si violetur Monialium clausura per accessum ad crates, & collo-

toria Monasterii à personis prohibitis, hæc ultra peccatum mortale incurrunt poenas, ac Censuras per Ordinarios locorum inflictas, etiam si accedentes, & colloquentes cum Monialibus sint Regulares.

Quò ad Quintum. Circa casus, in quibus licitum sit Monialibus exire de Clausura; quamvis Sanctus Pius V. in præcatis suis Constitutionibus expresserit tantum tres Casus, scilicet *Magnum incendium*, *morbum Lepra*, & *morbum Epidemia*; & disputent Doctores, an hi tres Casus expressi sint taxative, vel exemplificative, ut scribit Barbosa alleg. 102. num. 16. & Giballin. Disquis. 1. cap. 6. n. 33. verior tamen opinio est, quòd dicti tres casus stent exemplificative, ut probant Sanchez in Decal. lib. 6. c. 15. num. 37. Novarius in Summ. Bullar. part. 1. Comment. 41. num. 14. Ventriglia tom. 1. Annot. 5. §. 2. n. 25. & Zacchias in QQ. Medicoleg. lib. 3. tit. 3. quas. 6. n. 10. necnon in Consil. 64. per tot. Idcirco communiter DD. addunt alios casus licitos pro egressu Monialium de clausura, nempe *Alluvio huminis*, vel *procellæ*, ac *Sæviens Bellum*, ex quibus immineret ruina Monasterii; vel directio Monialium. Giballin. d. Disquis. 1. c. 6. num. 33. & quodcumque aliud periculum influens in totam Monialium communitatem. Ex qua doctrina colligitur, quòd si morbus, vel periculum imminet alicui particulari ex Monialibus, ei non licet è clausura exire: quòd si morbus esset pettilentialis petenda esset licentia à Sacra Congregatione, & non sufficeret permissio Episcopi; nisi temporis angustia aliud suaderet. Ventriglia d. tom. 1. Annot. 5. punct. 2. n. 29. Prout etiam ejusdem Sacre Congregationis licentia est necessaria, si agatur de egressu Sanctimonialis pro fundando alibi Monasterio; vel pro corrigenda aliqua Moniali contumacia, quæ ibi ob factiones corripri non posset. Giballin. d. c. 6. à n. 37. & seqq.

Pro ingressu autem Virorum in Clausuram Monialium casus liciti sunt tum illi, qui concernunt bonum commune totius Monasterii, in rebus necessariis pro alimentis, ac sustentatione totius Communitatis; & sic ingrediuntur, prævia licentia Episcopi, bajuli, ruitici, vectores currum cum bladis, & uvis, ac alii operarii, & artifices. Gloss. in cit. cap. 1. de Statu Regular. in 6. tum illi casus, qui respiciunt bonum particulare alicujus Monialis; & hac de causa si aliqua sit infirma, intrant in clausuram Confessarius, Medicus, Chirurgus, & aliquando ancillæ, ac mulieres laicæ, quæ ministeriis vilioribus, & operosioribus infervant; aut Moniali morbo diuturno, ac periculoso affectæ assistant, ad tradita per Barbosam d. Allegat. 102. n. 60. Bonacinam de Clausura. q. 4. punct. 4. n. 10. & Crispinum de Vistat. Pastor. part. 2. §. 42. n. 99. Ulterius etiam ob bonum consanguineorum conceditur ingressus puellarum educandarum; etsi & hoc concernat bonum Monasterii ad propagandam successionem Sanctimonialium; imò permitti solet ingressus alicujus Mulieris nobilis Uxorata, ad evitanda scandala ob dissidia cum marito; circa quæ pollet arbitrium Episcopi in concedenda licentia, ut tradunt Giballin. de Clausura. d. disp. 1. Tamburin. de Jure Abbatissar. disp. 24. quas. 1. & Donatus d. tom. 4. tract. 5. q. 19.

Pro accessu tandem ad Crates pro colloctione cum Monialibus requiritur bonum nomen accedentium, & eorum parentela in primo, & secundo

cundo gradu; dummodo non sint Regulares; his enim interdictum est ab Apostolica Sede accedere ad colloquendum cum Monialibus, nisi quater in anno, & cum sanguine in primo, vel secundo gradu tantum, & cum licentia Episcopi, cui propterea data est facultas puniendi Regulares transgressores etiam Censuris, & etiam in Monasteriis exemptis, ut ex Bulla Gregorii XV. *Inscrutabili &c.* Ex Decreto Urbani VIII. de Anno 1623. & ex alio Decreto Clementis Noni de Anno 1669, quæ leguntur apud Pignatellum tom. 6. Consult. 85. num. 165.

Quò ad Ultimum. Absolvere ab excommunicatione incurfa tam peregrinum, quam per ingressum illicitum in Clausuram Monialium, cum sit reservata Papæ, spectat tantummodo ad ipsum. Disputant nihilominus DD. an absolutio obtineri possit vel ab Episcopo, vel à Confessariis Regularibus? Et affirmant de Episcopo; si egressus vel ingressus sit occultus, & hoc vigore Concilii Tridentini sess. 24. de Ref. cap. 6. Ita Bonacina de Censur. disp. 1. quæst. 22. punct. 2. num. 2. & de Clausura. quæst. 1. punct. 5. num. 2. Thefaurus d. part. 2. Verb. Clausuram. cap. 8. Vers. Absolvere. & alii, quos ego citavi de Eucharist. decis. 81. num. 22. De Confessariis verò Regularibus negant ob Decretum Clementis VIII. in quo noluit, eosdem posse absolvere à septem casibus Papæ reservatis; & inter eos est violatio clausuræ Monialium; & dictum Decretum legitur apud Donatum tom. 2. part. 3. tract. 11. quæst. 17. & apud Pignatellum d. tom. 6. Consult. 85. num. 165. & 166.

Corollarii loco notandum est, aliam pariter Excommunicationem Papæ reservatam latam esse contra Mulieres violantes Clausuram Regularium Virorum per ingressum in eorum Monasteria, non solum ad malum finem, sed etiam ex mera curiositate; ut in Bulla Sancti Pii V. dist. 24. Octobris 1566. Incipien. Regularium Personarum &c. quæ in Bullario Cherubini habetur tom. 2. Consult. 20. de qua agunt Fagnanus in cap. Nuper. num. 35. de Sent. Excommun. tom. 7. Antonell. de loco Legal lib. 1. cap. 10. num. 57. Novarius in Summa Bullarii part. 2. Comment. 39. num. 6. & alii, quos ego allegavi in meis Discordiis Forens. de Regular. Discord. 27. num. 4. ubi num. 15. & 16. ostendi, Confessarios Regulares ab hac Excommunicatione absolvere non posse.

TIT. XVI.

De Ecclesiastico Interdicto.

Quoniam Ecclesiasticum Interdictum valde fraternizat cum Excommunicatione, quia & istud solet infligi tam contra Clericos, quam contra laicos; ideo statim post illam agitur de ipso; pro cuius intelligentia videbimus;

1. Quid sit Interdictum Ecclesiasticum?
2. Quotuplex sit?
3. Qui possint infligere Ecclesiasticum Interdictum?
4. Ob quas causas?
5. Qui teneantur observare Ecclesiasticum Interdictum?
6. Qui sint effectus huius Interdicti?
7. Quas penas incurrant violantes Interdictum?
8. Quis possit tollere Interdictum?

Quò ad Primum. Interdictum est Ecclesiastica Censura, per quam fidelibus prohibetur participatio Sacramentorum; Divinorum Officiorum; & Ecclesiastica

Sepultura. Hæc definitio colligitur ex cap. Non est nobis. De Sponsalibus. & ex cap. Quod in te, de Parentent. & remissis. Aliam definitionem tradit Scotus in 4. dist. 25. quæst. 1. G; ita dicens: Interdictum est prohibitio, vel restrictio à quibusdam actibus Ecclesiasticis exercendis, vel ab assistendo quibusdam talibus. Videatur Mastrius in Theol. Mor. disp. 13. n. 106. ubi alias definitiones ponit.

Quò ad Secundum. Ecclesiasticum interdictum est triplex, Locale, Personale, & Mixtum. Interdictum Locale est, quando prohibetur, ne intali loco divina Officia celebrentur. Personale, quando prohibetur aliquibus personis assistere activè, vel passivè divinis Officiis in quocunque loco. Mixtum Interdictum est, quando locus simul, & personæ interdicuntur. c. Præfenti. de Sentent. Excommun. in 6. cap. Sententia eod. r. & Mastrius d. disp. 13. num. 107. & 108. ubi duas alias dat divisiones. Una, quòd aliud est Interdictum generale, quando totum Regnum, vel Provincia interdicuntur. Et aliud est particulare, quando aliquod Templum, vel Ecclesia tantum interdicuntur. Altera divisio est, quòd aliud Interdictum est à Jure, & aliud ab homine. Ex his resultat hæc differentia Interdictum locale generale; & Interdictum generale personale: quòd scilicet in Interdicto generali locali poterit populus illius Regni audire Divina in Ecclesiis extra illud Regnum: At in Interdicto generali personali eadem personæ nec extra Regnum poterunt audire Divina; advenæ verò advenientes in loco personalis Interdicti poterunt Divina audire; quia eos hoc Interdictum non afficit. d. cap. Si Sententia. de Sentent. Excommun. Mastrius d. disp. 13. num. 109. & num. 110. subdens, quòd in Interdicto generali Mixto comprehenduntur tam nocentes, quam innocentes; ita tamen, ut si hi discedant à loco Interdicto, poterunt alibi Divina audire: non etiam culpabiles, & nocentes. d. cap. Si Sententia. & ibi Glossa de Sentent. Excommun. in 6. Illud etiam notandum, quòd Interdicto populo non censetur interdictus Clerus. cap. Quia periculosum. de Sentent. Excommun. in 6. Et interdicto Clero non comprehenduntur Regulares, & Moniales. Mastrius d. disp. 13. n. 111.

Quò ad Tertium. Potestas Ecclesiastici Interdicti indicendi residet apud Ecclesiasticos Superiores; ideoque apud Papam in universo Orbe, Regnis, & Provinciis; apud Legatos Apostolicos in locis eorum Legationis; & apud Episcopos in suis Diocesis. cap. Episcoporum. de Privilegiis in 6. cap. Sanè. de Offic. Deleg. cap. Cum inter. de Consuetud. Mastrius d. disp. 13. n. 110. ubi limitat circa Interdictum inflictum generaliter ab Episcopo, quòd non afficiat Hospites, & Scholares, qui in ejus Diocesi reperiuntur.

Quò ad Quartum. Regula est certa, & nullam patiens limitationem; quòd Ecclesiasticum Interdictum fulminari non potest, nisi ob peccata gravia; quæ annexam habeant contumaciam, ac inobedientiam in delinquentibus, five omnibus de Communitate, five Principalibus tantum ejusdem; ut in cit. cap. Si Sententia. de Sentent. Excommun. in 6.

Quò ad Quintum. Pariter datur Regula generalis, quòd si interdictum locale sit universale, ac illimitatum totius Regni, Provincie, vel Diocesis; omnes habitantes ibi tenentur illud observare, tam culpabiles, quam innocentes;

tes, necnon tam presentes, quam post latum Interdictum supervenientes, d. c. *Si Sententia*. & ibi Glossa de *Sent. Excommun.* in 6. Et idem habet locum si Interdictum sit personale; Ita tamen, ut hoc non afficiat nisi illos, qui sunt culpabiles, & contumaces, ut late explicat Mastrius d. *disp.* 13. num. 110.

Quò ad Sextum. Effectus Interdicti defumendi sunt ab intentione Superioris illud infligentis, expressa in verbis, quibus fuerit ab ipso infligendum. Quòd si sit generaliter fulminatum absque ulla restrictione, tunc tres sunt ejus effectus; nempe privatio Sacramentorum, Divinorum Officiorum, & Ecclesiastica Sepultura. Bonacin. de *Interdicto. disp.* 5. punct. 3. & Mastrius d. *disp.* 13. num. 112. Porro circa Sacramenta, non omnia censentur prohibita; sed tantum Eucharistia; excepto articulo mortis per Viaticum. cap. *Quod in re, de Penitent. & remiss. cap. Permittimus. de Sent. Excommun.* Item prohibita est Extrema Unctio, Confirmatio, Collatio Ordinum, & celebratio Matrimonii cum solemnibus benedictione, non autem ea omissa. Idcirco Baptismus, & Penitentia nunquam sunt prohibita; tanquam prorsus necessaria ad salutem; & quodcumque possunt iisdem Interdicto affectis ministrari. cap. *Quoniam. & cap. Alma Mater. de Sentent. Excommun.* in 6. Mastrius in cit. *disp.* 13. num. 113. Quò verò ad Divina Officia; si Interdictum sit merè locale: Tunc si est particulare, ea celebrari non possunt ullo tempore in Ecclesiis particulariter interdictis, sed utique in aliis. Si sit locale generale; nullibi officia Divina celebrantur, exceptis diebus festis Natalis Domini, Pasche, Pentecostes, Assumptionis, & Conceptionis B. M. Virginis. Mastrius d. *disp.* 13. n. 115. suadens, quòd Clerici januis clausis, & absque pulsatione campanarum possunt ea recitare. At si Interdictum sit Personale, seu Mixtum sive in genere, sive in specie, nulla die possunt Officia Divina in Ecclesiis celebrari. cap. *Si Civitas. & cap. Si Sententia. de Sent. Excommun.* in 6. Non est tamen prohibitum tempore generalis Interdicti pulsare, & recitare Angelicam Salutationem, benedicere Mensam, adorare Crucem in die Parasceves, commendare animam moribundis, prædicare Verbum Dei, docere pueros Doctrinam Christianam; & actus spiritualis ac temporalis Jurisdictionis exercere, ut docent DD. quos citat, ac sequitur Mastrius ead. *disp.* 13. num. 117. Tandem quò ad Sepulturam; ad eam non admittuntur, qui sunt personali Interdicto percussi. d. cap. *Si Civitas. de Sent. Excomm.* in 6. Nisi habeant speciale Privilegium. cap. *Quod in re. de Penit. & Remiss.* At si Interdictum sit locale tantum, illa nulli morienti denegatur, nisi dederit causam Interdicto. Mastrius ubi supra. num. 116.

Quò ad Septimum. Pœnz, quas incurrunt violentes Interdictum, sunt sequentes. Primo, ministrantes, ac suscipientes Sacramenta prohibita peccant mortaliter. Secundo, committunt Sacrilegium. Tercio, Clerici illa ministrantes sunt irregulares. cap. *Is, cui. de Sent. Excommun.* in 6. Quarto, qui recitant publice, & audiunt Divina, & ipsi mortaliter peccant. Quinto, Laici cogentes Clericos ad celebrandum in loco, vel tempore interdicto, incurrunt in Excommunicationem. Clem. 2. de *Sent. Excomm.* Et Sexto sepelientes defunctos in Loco Sacro in-

terdicto pariter excommunicationem incurrunt. Clem. 1. de *Sepult.* Mastrius d. *disp.* 13. numer. 118.

Quò ad Ultimum; in quo quæritur, Quis possit tollere Interdictum? DD. distinguunt: Vel Interdictum est ab Homine, & absque præfinitione temporis; & ab eodem est tollendum vel per relaxationem, vel per absolutionem. Vel est à Jure? & tunc subdistingunt: Vel est locale reservatum Papæ? Et à solo Papa tollitur. Vel non est alicui reservatum? Et à solo Episcopo tolli potest. Vel est Interdictum personale nulli reservatum? Et hoc quilibet Confessarius tollere potest per absolutionem, data satisfactione; vel præstita cautione de satisfaciendo, si necesse sit. Ita DD. apud Mastrius ead. *disp.* 13. num. 121. qui num. 125. advertit, quòd per Appellationem ab Interdicto, ejus effectus non suspenditur, quia debet plene observari, donec Superior servatus servandis, & causa cognita illud revocet. c. *Ad hoc quoniam. de Appellat.*

Corollarii loco notandum est, ultra Interdictum dari Cessionem à Divinis, quæ est quædam prohibitio ob merorem facta, ne in aliquo loco Divina officia celebrentur; & habet analogiam cum Suspensione, & Interdicto, sed verè non est Censura Ecclesiastica; ideòque inobedientes non sunt irregulares, etsi incurrant Excommunicationem, de qua in Clem. 1. de *Sentent. Excommun.* ac ea durante, non est prohibitum sepelire fideles in loco sacro, dummodò in eis sepeliendis non fiat recitatio Divinorum Officiorum. Mastrius ibid. num. 124. & num. 125.

TIT. XVII.

De Suspensione à Divinis.

Cum tres esse Ecclesiasticas Censuras supra notatum sit: & de duabus egerimus, scilicet de Excommunicatione, & de Interdicto; remanet, ut de tertia verba faciamus, nempe de Suspensione à Divinis; pro cuius explanatione ne videbimus;

1. Quid sit Suspendio à Divinis?
2. Quotuplex sit?
3. Quis possit eam infligere?
4. Qui sint ejus effectus?
5. Quas penas incurrat, qui illam non servat?
6. Qua, & quot sint Suspensiones à Jure infligæ ob malam Ordinum suspensionem?
7. Quas sint causæ excusantes ab incurso Suspensionis?
8. Quis possit ab ea absolvere?

Quò ad Primum. Dux dantur à Theologis definitiones. Una est; quòd Suspendio à Divinis est Ecclesiastica Censura, qua Minister Ecclesiæ arcetur ab aliquo actu Ecclesiastico, aliis sibi conveniente; & hoc ad tempus. Ita Scotus in 4. dist. 25. quasi. 1. H. Dicitur Censura Ecclesiastica tanquam genus; cum, ut dictum est, existant aliz duæ Censuræ. Dicitur Minister Ecclesiæ ad differentiam aliarum duarum; quæ possunt infligi tam in Clericos; quam in Laicos; hæc autem fulminatur tantum contra Ecclesiæ Ministros; videlicet Clericos: tam post susceptos Ordines, quam in eorum susceptione; ut in eo, qui, etiam ignoranter ordinatur ante legitimam ætatem. capit. *Vel non est compos. de Temp. ordinat.* Dicitur ab aliquo actu Ecclesiastico, aliis sibi conveniente.

conveniente; quæ verba comprehendunt tam Sacrificia, quam Divina Officia; tam universaliter, seu in Choro; quam particulariter extra Chorum; siquidem ad differentiam Excommunicationis, suspendi potest à Divinis totum Capitulum Canonicorum, etsi illud excommunicari non possit. *Mastrius in Theol. Moral. disp. 13. num. 91.* ubi DD. docentes, tunc illos de Capitulo esse suspensos solummodo in iis, quæ spectant ad Capitulum in commune; secus in illis, quæ propria sunt uniuscujusque particularis personæ; nisi forte omnes essent in culpa. Altera definitio Suspensionis à Divinis est, quam ponit *Mastrius ibid. n. 86.* nempe eam esse Censuram, qua Clericus impeditur, ne functiones exerceat sui Officii, vel beneficii, & coincidit cum illa Scoti jam explicata.

Quò ad Secundum. Plures dantur Suspensionis à Divinis divisiones. Una est, quòd alia dicitur à Jure, & alia ab Homine. Illa est à Jure, quæ inflicta legitur in Sacris Canonibus, vel in Constitutione Ecclesiastica; seu generali Edicto. Ista est, quæ per Sententiam à Superiore profertur. *Mastrius ubi sup. num. 87.* Altera divisio est, quòd Sensus à Divinis vel est ab Officio tantum, vel à Beneficio tantum; vel simul ab Officio, & Beneficio. Prima prohibet administrationem Sacramentorum. Secunda vetat exactionem fructuum beneficii. Tertia privat potestate tam Sacramenta ministrandi, quam in fructibus prædictis se ingerendi; quod idem est, ac reddere suspensum inhabilem ad gerenda spiritualia, ac temporalia sui officii, & beneficii. DD. apud *Mastrium d. disp. 13. num. 87.* Tertia divisio est, quòd Sensus à Divinis alia est illimitata; alia verò ad limitatum tempus; puta ad sex Menses, seu ad Annum. Illa eget absolutione; hæc autem absolutione non indiget, siquidem transacto tempore, ad quod erat limitata, statim Clericus, qui ipsa erat ligatus, potest officium sui Ordinis exercere. *Glossa in cap. Sa-cro, de Sent. Excomm. Mastrius d. disp. 13. n. 94. & n. 101.*

Quò ad Tertium. Breviter est dicendum, quòd solus Superior Ecclesiasticus potest infligere in suum subditum Suspensionem à Divinis, legitima aliqua præcedente causa: quæ proveniat vel à culpa gravi; ut si Clericus sit criminiosus; vel etiam à culpa levi, velut si esset negligens, vel desidiosus in aliquo suo officio; imò etiam nulla subsistente culpa, sed sola ignorantia; ut dictum est de eo, qui suscipit ordines ante legitimam ætatem inscipienter. *d. cap. Vel non est compos. de Tempor. Ordin. Mastrius d. disp. 13. num. 90. & 100.* ubi alii DD.

Quò ad Quartum. Effectus Suspensionis à Divinis sunt sequentes. Primo, Sensus si celebret, aut actum Ordinis exerceat, peccat mortaliter. Secundo fit Irregularis. Tercio actus Jurisdictionis, sunt nulli in utroque Foro, interiori scilicet, & exteriori. Quarto, si eligatur ad aliquod beneficium, electio est irrita, ac invalida. Quinto, non est admittendus in Choro ad recitandas divinas laudes. Sexto, si suspensus sit à beneficio, & fructus exigit, peccat mortaliter, quamvis non incurrat Irregularitatem. Et Septimo, si suspensus Sacerdotis à Divinis sit generica, neque Evangelium, neque Epistolam poterit cantare in Missa absque peccato, & incursum in Irregularitatem. Ita DD. quos citat, & sequitur *Mastrius d. disp.*

Doct. Clericali Tom. II. Lib. VIII.

13. à num. 93. & seqq. ubi num. 96. notat, quòd Sensus ab Officio potest exercere actus Jurisdictionis, & quòd Episcopus suspensus à Pontificalibus non est prohibitus celebrare Missam privatam.

Quò ad Quintum. Clericus suspensus à Divinis, si suspensionem non servet, sed actus Ordinis exerceat, peccat mortaliter, ut dictum est, atque incurrit in Irregularitatem. *cap. 1. & cap. 18. cui. de Sent. Excomm. in 6. Antonell. de Regim. Eccl. Milit. libr. 2. cap. 10. num. 1.* ubi num. 3. addit; quòd fit incursum in supradictas pœnas, quando exercetur actus Ordinis Sacri secundum communem Doctorum sententiam; secus si tempore Suspensionis exerceatur actus Ordinis minoris; quia tunc Irregularitas non incurritur; nam de consuetudine actus minorum ordinum à Laicis etiam cum solemnitate exercentur; ut post *Tollet. Avilam, & alios.* observat *Bonacina de Censur. disp. 7. q. 3. punct. 5. num. 1.* *Diana part. 4. tract. 2. resol. 56. & 92.* quæ in opere ejus Coordinato habetur *tom. 5. tract. 5. resol. 25. in §. 4.* & alii recentiores communiter: quamvis contrarium teneant *Navarr. in Manuali. cap. 25. num. 76. & cap. 27. num. 163.* *Quaranta in Verb. Ordo. Vers. Secundo limita. Et Belletus Disquis. Clerical. Tit. de Discipl. Cleric. §. 5. num. 62.* Sed utrum Canonicus, qui est suspensus à Divinis, possit stare in Capitulo, in quo agitur de eligendis Canonicis, & dare Votum suum? Respondetur, affirmative, quia non est actus Ordinis electio Canonici activa. *cap. Cum Vintoniensis, de Elect. Mastrius d. disp. 13. num. 98.*

Quò ad Sextum. Suspensiones à Divinis de Jure inflictæ contra Clericos, qui suscipiunt Ordines, non servatis de Jure servandis, sunt duodecim sequentes; videlicet. 1. Si recipiant Ordines ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatu. 2. Si ab alieno sine licentia proprii Ordinarii. 3. Si ipsos Ordines recipiant à proprio Episcopo; sed in aliena Diocesi absque licentia Diocesani. 4. Si illos recipiant ab Episcopo Excommunicato, vel Suspenso. 5. Si non habeant legitimam ætatem. 6. Si ordinentur extra tempora sine dispensatione. 7. Vel interstitiis non servatis. 8. Vel sine Titulo in Sacris. 9. Si ordinentur per saltum. 10. Si post contractum Matrimonium, etsi non consummatum. 11. Si ipsi Clerici sint Excommunicati, vel Suspenso, aut Interdicti. 12. Si ordinentur cum Litteris Vicarii Capitularis intra annum à Sede vacante. *cap. Neminem. & cap. Sanctorum. 70. dist. cap. Cum secundum. de Prab. & novissime Constitutio Urbani VIII. Incipien. Secretis aterna Providentia, de qua Barbosa De Offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 20. num. 33. & 34.*

Quò ad Septimum. Causæ excusantes ab incursum Suspensionis à Divinis sunt duæ. Prima est ignorantia invincibilis sive Juris, sive facti; cujus causa lata sit hæc censura Suspensionis. *cap. 2. de Constitutionibus. & cap. 2. ubi DD. eod. tit. in 6.* *Thesaur. de Penis Eccles. part. 1. cap. 15. num. 1.* Secunda est metus gravis alicujus mali, sive in corpore, sive in fama, & honore, sive etiam in bonis temporalibus, quando opus, cui est annexa Sensus, non est alias prohibitum jure naturali. *cap. Discretionem, de Ho, qui cognovit. c. Sacris. ubi Abb. & Barbosa, de His, qua vi, metusve caus. Thesaur. d. part. 1. cap. 18. & Mastrius d. disp. 13. num. 101.*

N

Quò

Quò ad Ultimum. Ad sciendum, quis possit absolvere ab hac Censura Suspensionis à Divinis? oportet distinguere: nam vel lata est ab homine per Sententiam? Et tunc ipse solus absolvit, nisi lata sit ad præfinitum tempus, vel sub conditione: nam expleto tempore, vel conditione adimpleta, cessat Suspendio; & non est opus alia absolutione secundum magis communem opinionem. *Mastrius d. disp. 13. num. 103. & 104.* Vel Suspendio inflicta est à Jure? & in hoc casu, si est reservata Papæ, vel Episcopo? ab ipsis tantum potest absolutio impertiri. Vel nulli est reservata? Et in hoc casu altercatio est inter DD. Alii enim dicunt, omnem Confessarium posse ab ea absolvere: Alii verò tenent à solo Episcopo absolutionem esse elargiendam, ut videtur apud *Dianam part. 5. tract. 10. resol. 23.* quæ in ejus Opere Coordinatio habetur *tom. 5. tract. 3. resol. 9.* & secundam opinionem esse veriorē ait *Antonellus de Regim. Eccl. d. l. 2. c. 10. num. 26.* quia Suspendio non impedit absolutionem à peccatis, sicut impedit Excommunicatio; unde ab Excommunicatione nemini reservata omnis Confessarius potest absolvere. *cap. Nuper. de Sent. Excommun.* Tum etiam quia Suspendio pertinet ad forum contentiosum; & ideo est auferenda ab habente Jurisdictionem in foro exteriori. *Sylvest. in Verb. Suspendio. num. 8.* & *Bonacina de Censur. disp. 3. quasi. 5. punct. ult. num. 6.*

TIT. XVIII.

De Irregularitate.

Quoniam illi, qui Suspensionem à Divinis non observant, & quamvis illa affecti, & illigati audent Ministeria Sacra celebrare, inter alias penas incurrunt in gravissimam illam, quæ vocatur Irregularitas, quæ etiam contrahitur ob aliarum violationem Censurarum: idcirco pro hujus operis complemento, & pro explicatione hujus materię videbimus:

1. Quid, & Quotuplex sit Irregularitas?
2. Quot, & quæ sint Irregularitates ex defectu?
3. Quot, & quæ sint Irregularitates ex delicto?
4. Quot, & quibus modis tollatur Irregularitas?
5. Qui possint dispensare super Irregularitate?

Quò ad Primum. Irregularitas communiter definitur tam à Theologis, quam à Canonistis, quòd sit Impedimentum Canonicum impediens Ordinum susceptionem, vel eorum susceptorum administrationem. DD. apud *Mastrium in Theol. Mor. disp. 13. num. 127.* Ex qua definitione colligunt, Irregularitatem non esse Censuram Ecclesiasticam, sed solam inhabilitatem, ob decentiam servandam tum in suscipiendis, tum in exercendis Sacris Ordinibus. Porro duplex est Irregularitas; alia ex Defectu, & alia ex Delicto. *Mastrius ibid. num. 130. ubi DD.*

Quò ad Secundum. Irregularitates ex Defectu sunt decem. Prima est ex defectu Animæ, & comprehendit Lunaticos, Epilepticos, perpetuò Amentes; ac Neophitos in ætate adulta baptizatos; hi enim omnes prohibentur ad Ordines promoveri. *cap. Neophitos. dist. 61.* *Mastrius d. disp. 13. num. 168.* Secunda est ex defectu scientiæ, ac illiteraturæ. *c. Illiteratos. 36. Concil. Trid. sess. 25. de Reform. cap. 4.* Tertia est ex defectu Corporis, vel ob deformitatem, ut in nanis,

claudis, & gibbosis; vel ob debilitatem in aliquo membro principali. *cap. 1. & seq. dist. 25.* & toto titulo *extr. de Corpore vitiat.* necnon ob notabilem aliquam infirmitatem, qualis est lepra, morbus gallicus, apoplexia, & aliz similes, circa quas Jus se remittit prudentiæ, ac arbitrio Episcopi. *cap. Tua nos. de Cleric. agrot.* His accedunt Hermaphroditi; de quibus videndus est *Mastrius ubi supr. num. 170.* & mez Decisiones de Penitentia. *decis. 43.* Quarta est ex defectu Naturalium, ut in spuris, ac illegitimis, extra Matrimonium natis, nisi sint dispensati, vel per subsequens Matrimonium legitimati. *cap. 1. & 2. & cap. Is, qui de Filiis Presbyterorum. aut nisi sint in Religione professi; tunc enim possunt ad Ordines promoveri; non autem ad Prælaturas. cap. ult. ubi Glossa, & DD. eod. tit. de Filiis Presbyterorum.* Infantes verò expositi, nisi probentur naturales, præsumuntur legitimi. *cap. 1. de Infantib. exposit.* *Mastrius ubi supr. num. 172.* & ibi *Bulla Gregorii XIV. in praxi observanda.* Quinta est ex defectu Ætatis. *cap. ult. de Tempori. Ordination. Clem. unic. de Ætate, & qual. & Concil. Tridentin. sess. 23. de Reform. cap. 12.* in quibus juribus præfigitur ætas necessaria ad Ordines suscipiendos. Quòd si quis ordinetur ante debitam ætatem, non incurrit novam Irregularitatem, sed solam suspensionem; quæ cessat debita ætate adventente, dummodo antea non exercuerit Ordinem. *Gloss. in d. Clem. unic. de Ætate, & qual. Sexta est ex defectu Libertatis, quæ urgebat antiquis temporibus, quando homines erant in servitute; Servi enim erant Irregulares, & ordinari prohibebantur, nisi ab eorum Dominis manumitterentur. cap. Servorum. & seq. dist. 54.* Nunc ea sunt affecti, qui reperiuntur obligati ad publicam rationem; ut sunt Thesaurarii, seu Depositarii aris publici, nec non Tutores, & Curatores divitum pupillorum; hi enim, nisi redditis rationibus, ordinari non debent. *cap. unic. de Oblig. ad ratiocin. Septima est ex defectu lenitatis, complectens omnes, qui cooperantur ad Sententiam Sanguinis, & justum homicidium; ut sunt Judices, Notarii, Accusatores, ac Testes. cap. 1. dist. 51. cap. 3. de Clericis, vel Monachis. cap. 3. de Homicid. in 6.* Nec non omnes pugnantes in bello aggressivo, etsi iusto: nam si esset injustum, insurgeret Irregularitas, ex delicto Homicidii, de qua dicemus infra. In bello autem iusto defensivo pugnantes nullam contrahunt Irregularitatem, etsi feriant, vel occidant; quia ex absoluta necessitate, & ad necessariam defensionem censentur ferire, & occidere. *Mastrius d. disp. 13. num. 163. & 164.* Item comprehenduntur sub hac Irregularitate Chirurghi, qui absciidunt, vel urunt membra; non etiam Medici Physici, qui debita diligentia curant infirmos; *cap. Ad aures. de Ætate, & qual. Mastrius ubi antè num. 167.* Octava Irregularitas est ex defectu Sacramenti, & est illa, quæ provenit ex Bigamia, idest ex multiplici contractu Sacramenti Matrimonii. *cap. 1. & seq. de Bigam. non ordin. Sive si quis viduam duxisset in Uxorem; non enim potest repræsentare Christum unicum Sponsum unius Virginis Ecclesiæ. cap. Si quis Viduam. dist. 50.* & procedit etiam in bigamia, quæ contracta esset ante Baptismum. *Mastrius d. disp. 13. num. 179.* Nona Irregularitas nascitur ex defectu bonæ famæ, & afficit Histiones, Mimos, Comedos, ac filios publicæ Meretricis, *Mastrius ibid.*

ibid. num. 180. Decima tandem provenit ex Publica Pœnitentia imposita ob grave peccatum. *cap. Placuit. & c. Quicumque. dist. 50. c. Pœnitentes dist. 59.* sed nunc cessat hæc Irregularitas, quia publicæ Pœnitentiæ non sunt amplius in usu, ut ostendi in meis Decisionibus de Eucharistia. *decis. 62. num. 9.* nec non de Pœnitentia. *decis. 38. num. 32.*

Quod ad Tertium. Irregularitates provenientes ex delicto pariter sunt decem. Prima est ob iteratum baptismum serid, & scienter; & hæc afficit tam rebaptizantem, quam rebaptizatum. *cap. Ex litterarum. de Apostatis. & de reiter. Baptism. Secunda est ob violatam Censuram in susceptione, vel exercitio Ordinum; & ideo Clericus Excommunicatus, vel Suspendus, aut Interdictus si Ordines exerceat, fit Irregularis. cap. Si quis Episcopus. 11. q. 3. cap. Is qui, de Sent. Excommun. cap. Illorum eod. tit. in 6.* Et idem est, si ad altiores Ordines ascendat, cum sit Excommunicatus; secus autem si sit Suspendus, vel Interdictus, quia de his duabus Censuris nullus Canon infligit Irregularitatem in Clericum eis irretitum Ordines suscipientem. *Mastrius d. disp. 13. num. 146.* Tertia est, si quis ordinetur ab Episcopo excommunicato, vel suspendo, vel hæretico denunciato; & non tolerato. *cap. Daibertum. 1. q. 7. cap. 1. & 2. de Schismat. Quarta est, si quis ordinetur per Simoniam Extravag. 2. de Simon. Quinta, si recipiat Ordines furtive. cap. 1. & 2. ubi Glossa, De eo, qui furtive Ordin. suscepit, id est se intrudendo inter Ordinandos, licet ab Episcopo non fuerit examinatus, & approbatus. Sexta est, si Clericus solemniter exerceat actum Ordinis, quem non habet. cap. 1. & 2. de Cleric. non Ordin. ut si Diaconus Missam celebret, vel Sacerdos Ordines conferat; & multo magis si Laicus hæc facere præsumat. Non autem oritur hæc Irregularitas ex exercitio Jurisdictionis, quam quis non habet; ut si Confessiones quis audiat. *Mastrius d. disp. 13. n. 150. in fin.* Septima est ex delicto Hæretis, vel Apostatæ; quia omnes Hæretici, & Apostatæ à fide sunt Irregulares, sive sint Clerici, sive sint Laici. *cap. Qui in aliquod. cap. Presbyteros. dist. 5.* quibus addendi sunt fautores, receptatores, consilium, aut favorem dantes, ac omnium prædictorum filii, & nepotes. *cap. 2. de Hæretic. Octava est per Apostasiam à Religione; & ideo Regularis fugitivus non potest ad Ordines promoveri. cap. fin. de Apost. Nona est ob infamiam commissorum delictorum, quæ sunt Adulterium, Incestus, Raptus Virginum, Sodomia, Veneficium, Duellum, Sacrilegium, Simonia, & Perjurium; dummodo sint notoria vel de facto, vel per Judicis sententiam. cap. Infames 16. quæst. 1. Decima Irregularitas est, ob homicidium, vel mutilationem membrorum, sive voluntarie factum, sive casualiter, quando non fuit adhibita debita diligentia, præcipue si dabatur opera rei illicitæ. cap. ult. de Homicid. in 6. Clem. Si furiosus. eod. tit. Quod si homicidium sit omnino involuntarium, & fuit adhibita diligentia, ne fieret; tunc nulla incurritur Irregularitas; secus autem si debita diligentia adhibita non fuit. cap. Dilectus. cap. Significasti. cap. Ad audientiam. & cap. fin. de Homicid. At si quis dabat operam rei illicitæ, quamvis adhibuerit diligentiam, si homicidium sequatur, fit Irregularis. cap. Suscepimus. cap. de Catero. de Homicid. Hoc tamen plures DD. intelligunt, si opus illicitum aptum erat de per se, causare homicidium; Doct. Clericali, Tom. II, Lib. VIII.**

ut verberare aliquem, ludere cum armis bellicis. Secus autem si aliam rem illicitam committeret, ut adulterium. Horum tamen opinio respuitur à doctissimo Mastrio d. disp. 13. num. 158. ubi fuse de hac materia, & num. 159. addens, quod irretitur hac Irregularitate non solum homicida; sed quivis alius secum cooperans quovis modo, juxta sequentes versus:

*Iussio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus;
Participans, Mutus, Non obstant, Non manifestans.*

Et ratio fundamentalis est, illa Juris regula, quæ dicit, facientem, & consentientem par pœna constringit. *cap. Notum sit. 2. quæst. 1.* De supra dictis autem casibus Irregularitatis ex Homicidio provenientes videndus est idem Mastrius ead. disp. 13. à n. 143. usque ad n. 167. ubi doctè differit, & plures casus examinat, qui in praxi solent occurrere.

Quod ad Quartum. Irregularitas tollitur quatuor modis. Primus est per Baptismum; intelligendo de Irregularitatibus provenientes ex delicto; nam illud Sacramentum delet omnem culpam, & omnem pœnam. Concil. Trident. sess. 14. capit. 2. Idcirco Irregularitates, quæ sunt ex defectu; durant etiam post Baptismum, donec tollatur ille defectus; prout etiam illa, quæ provenit ex Bigamia. Secundus modus est per Professionem religiosam, quæ tollit omnes Irregularitates, quod ad ordines; sed non ad Dignitates, & Prælaturas. Tertius est per remotionem causæ, ut in defectu ætatis cum debita ætas advenerit, & in ignaro si Litteratus studendo evaserit. Quartus est per legitimam Dispensationem concessam ab eo, qui habet potestatem dispensandi super Irregularitatibus; cujus dispensationis forma solet esse in his verbis: *Dispense tecum super Irregularitate, quam ob talem, vel talem causam incurristi &c.* *Mastrius d. disp. 13. n. 181.*

Quod ad Ultimum: Quinque sunt personæ, quæ possunt ab Irregularitatibus dispensare: videlicet Summus Pontifex, Metropolitanus, Episcopus, Prælatus Regularis, & Confessarii Regulares. Primo Summus Pontifex dispensat in omnibus Irregularitatibus, quia omnes sunt pœnæ à Jure Canonico statutæ; Papa vero est supra omne Jus Canonicum. Concil. Trident. sess. 14. de Sacrament. Penit. cap. 7. & sess. 25. de Reform. c. 21. *Mastrius d. disp. 13. num. 188.* Secundo Metropolitanus dispensat cum subditis omnium suorum Suffraganeorum, sed tantum in Visitationes; vel in gradu appellationis. *Mastrius ibid. num. 182.* & ibi Bonacina, Suarez, & alii DD. Tertio, Episcopus potest dispensare cum ejus subditis super Irregularitatibus in casibus sibi permissis, qui sunt sequentes. Primo in Irregularitate ex defectu Natalium quod ad ordines minores, & beneficium simplex tantum. *cap. 1. de Fil. Presbyter. in 6.* Secundo in illa, quæ provenit ex Bigamia similitudinaria tantum, etiam pro Sacris Ordinibus. *cap. Sanè. de Cleric. Conjug. & cap. 1. Qui Clerici, vel voven.* Est autem similitudinaria, quando Subdiaconus de facto contrahit Matrimonium; aut Laicus Uxoratus aliam Uxorem ducit. *Card. Tolet. lib. 1. c. 67. n. 1. & 2.* Fagnan. in c. Nuper à Nobis. de Bigam. à n. 40. usque in finem. Rota decis. 1. de Bigam. in novis. Tertio in defectibus ex corpore, vel ex scientia, quando dubium est, an sint graves, vel leves? tunc enim Episcopus potest arbitrari, & pronunciare, eos esse leves, & sic tacite dispensare.

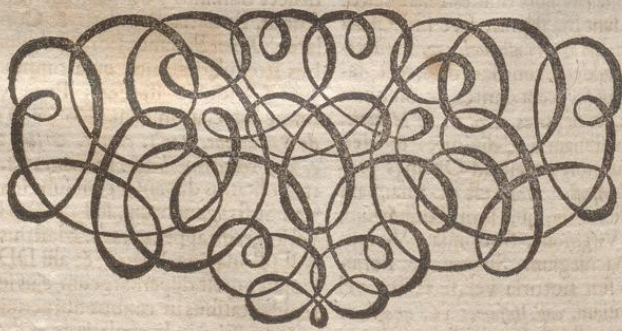

sare tum ad ordines suscipiendos, tum ad beneficia simplicia obtinenda. Pax Jordan. tom. 1. lib. 3. tit. 6. de Sacram. Ordin. n. 228. & tom. 2. lib. 9. tit. 1. de Dispensat. n. 201. Quarto Episcopus dispensat vigore Concilii Trident. sess. 24. de Ref. c. 6. in omnibus Irregularitatibus provenientes ex delicto occulto, ea excepta, quæ provenit ex homicidio voluntario; & aliis delictis, quæ pervenerunt ad forum contentiosum. Mastrius d. disp. 13. n. 182. Porro, delictum si sit ad forum deductum, sed in eo non fuit probatum, vel ex defectu testium, vel ex eorum taciturnitate, Episcopus dispensare potest. Mastrius ibid. n. 184. Quinto dispensare potest Episcopus super Irregularitate orta ex homicidio casuali; vel commisso ad defensionem propriæ vitæ non servato moderamine inculpatæ tutelæ; in his enim casibus homicidium propriè non est voluntarium. Idem Mastrius ibid. n. 184. ubi DD. Et Sexto dispensat Episcopus super Irregularitate ob occultam mutilationem alicujus membri; quia & hæc non est homicidium voluntarium. Mastrius n. 186. ubi sic declaratum refert à Sacra Card. Congregat. Ex his colligere debemus, quod Episcopus viceversa dispensare non potest ab Irregularitate, quæ provenit ex Hæresi, quamvis occulta; quia ubi non potest absolvere à culpa, neque à pœna valet dispensare. c. Cum illorum. de Sent. Excomm. At à peccato Hæresis quamvis occultæ

Episcopus non absolvit, quia est Papæ reservatum. DD. quos cumulat Barbosa ad Concil. Trident. sess. 24. de Reform. cap. 6. num. 52. & ego dixi in meis Decisionibus de Penitentia, decis. 45. n. 6. Quarto Prælati Regulares absolunt suos subditos, & cum eis dispensant ab omnibus Irregularitatibus, (exceptis ortis ob homicidium voluntarium, etiam occultum, & mutilationem membrorum, ac bigamiam.) vigore Privilegiorum Clementis IV. Bonifacii IX. & Eugenii IV. de quibus videndus Mastrius ubi supr. disput. 21. n. 186. & Lezana in Summa tom. 1. cap. 18. num. 4. necnon tom. 3. Verb. Abortus, n. 14. & Verb. Irregularitas, n. 72. Imò Bordonus tenet, eos dispensare posse etiam super Irregularitatibus ex homicidio voluntario, si sit occultum; & ex casuali, quamvis publico, ut latè scribit in suis Resolutionibus part. 1. Resol. 13. num. 15. ad quem Lectorem remittimus; & ad ea, quæ ego de hoc dixi in meis Decisionibus de Penitentia, decis. 46. numer. 15. Quinto, & ultimo, etiam Confessarii Regulares virtute suorum Privilegiorum dispensant Pœnitentes, qui ad eos accedunt, ab omnibus Irregularitatibus provenientes ex delicto, in foro tamen conscientiæ; & exceptis illis, quæ sunt ex homicidio voluntario, quamvis occulto, mutilatione membrorum, & bigamia, ut tenent Doctores, qui à me fuerunt allegati in dict.

Decision. 46. de Penitentia, numer. 20.

FINIS.

IN-